

stradalnika i mišljenja istaknutih poznavalaca zbivanja u periodu 1992-1995. godine, sagleda psihosocijalne korijene i da pokaže kakvo je i koliko je, pored ostalih relevantnih faktora, bilo prisutno i djelovanje psihosocijalnih činioca. U nastojanju da što objektivnije sagleda psihosocijalne izvore i manifestacije zlodjela nad nedužnim, autor se oslanja na različite izvore (svjedočenja preživjelih, autentične fotose, mišljenja i stavove istaknutih poznavalaca ove problematike). Iz većeg broja emocionalno vrlo potresnih svjedočenja autor je analizirao ona u kojima se mogla najbolje sagledati psihosocijalna atmosfera u kojoj su se praktikovali strahoviti načini fizičkog i psihičkog nasilja, struktura ličnosti, posebno motivacione crte, izvršioca zločina i karakteristični vidovi ponašanja nevinih zatočenika logora, prognanika i žitelja opsjednutih gradova.

Iz ovog kratkog pregleda sadržaja knjige "Nezaborav usjeklina genocida" kao i načina razmatranja problematike agresije i genocida, proizilazi i naš sud o stručnoj i društvenoj vrijednosti knjige. Nakon analiziranja pisanih i grafičkih sadržaja knjige, zaključili smo da je u pitanju značajno psihosocijalno ostvarenje, značajna sintetička studija o relevantnim pitanjima psihosocijalno i društveno važnog problema – problema psiho-

socijalnih dimenzija agresije i genocida. O primjernoj, naučnoj, stručnoj i društvenoj vrijednosti ove knjige će, u to smo uvjereni, izreći svoj sud i drugi stručnjaci kao i čitaoci koji žele da se upoznaju i sa psihološkim dimenzijama agresije i genocida. O psihološkim spoznajama toka i posljedica genocida se malo ili skoro nikako ne piše. Ne piše se onoliko koliko je moguće i potrebno, onoliko koliko živi u dušama onih koji su ga neposredno doživjeli i čije posljedice i sada preživljavaju, oni koji znaju da ga neće nikad zaboraviti, ali koji su spremni oprostiti nosiocima i izvršiocima genocida nakon priznanja zločina i ispoljenog kajanja. Očekujemo da će knjiga "Nezaborav usjeklina genocida" biti prihvaćena ne samo od brojnih stradalnika već i od svih ljudi, ma gdje da žive, koji su svjesni činjenica da zaborav nedavnog genocida nad nedužnim može ohrabriti potencijalne nosioce agresije da, u nekim "povoljnim vremenima", ponove ista ili još strašnija zlodjela.

Dr. Bećir Macić

PSIHOLOŠKE DIMENZIJE GENOCIDA

(Ismet Dizdarević, Nezaborav usjeklina genocida, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo 2003, 226 strana)

Ismet Dizdarević, profesor Univerziteta u Sarajevu, jedan od utemeljitelja psiholoških nauka BiH u knjizi "Nezaborav usjeklina genocida", promišlja psihološke dimenzije genocida, koji je izvršen protiv Bošnjaka u razdoblju 1992 – 1995. godine.

Strukturirana iz tri dijela (Prvi dio: Studije i eseji o psihološkim dimenzijama genocida, Drugi dio: Promocije knjiga o agresiji, genocidu i odbrani BiH i Treći dio: Iskorjenjivanje etnocentrizma, ostvarivanje potreba povratka i oporavak traumatiziranih osoba), knjiga čini koherentnu cjelinu, koja validno prezentira esencijalne aspekte zločina u BiH.

Ne bez razloga, autor počinje sa Kosovskim mitom, uzimajući ga kao paradigmu, koji je "stoljećima utiskivan u svijest mladih i odraslih" (str.

22). U tom kontekstu, ključno je bilo kroz povijesne neistine, osporiti osobnost bošnjačkog nacionalnog i vjerskog identiteta. Prerastanjem mita u mitomaniju, to se prenosilo, sa koljena na koljeno, te služilo "u određenim vremenima i situacijama (...) kao "prihvatljivo objašnjenje" i kao "mogući izlaz" iz nastalih kriznih zbivanja". (str. 23). U ovom djelu, po prvi put, razmatra se, kako je to naslovljeno "maligna agresivnost malih ljudi", koji su svojim djelima učinili ostvarljivost genocidnih programa, radeći to "ne samo iz podaničke poslušnosti, već iz neskrivenog zadovoljstva" (str. 27) Njihova ponašanja, u cilju zadovoljenja njihovih zločinačkih poriva, nadmašila su u genocidnim aktima, čak i surova ponašanja nacista u Drugom svjetskom ratu. Ti "mali krvnici", su svoju privrženost dokazivali "sadističkim mučenjem i ubijanjem nedužne djece, nejakih žena i nemoćnih staraca" (str. 27).

Profil tih "malih ljudi" je u knjizi ilustrovan sa brojnim izjavama osoba, koje su očekivali od svojih komšija saosjećanje, a umjesto toga doživjeli su strahotnu fizičku i psihičku torturu.

Na tragu promišljanja genocidnih radnji autor uspješno, shodno svome profesionalnom opredjeljenju, elaborira psihološke pripreme za genocid nad Bošnjacima. Njegova ključna mi-

sao je da je "psihološka priprema za genocid nad Bošnjacima urađena mnogo prije početka agresije na Bosnu i Hercegovinu. Sve što je primjenom psiholoških spoznaja moglo doprinijeti mobilizaciji masa reaktivirano je sa puno patosa i emotivnog zanosa. U toku psihološke pripreme sve mjere i postupci su bili "opravdani": i izvrstanje povijesnih istina i oživljavanje mitova i izdizanje malih bitaka, pa čak i poraza, u velike pobjede srpske vojske" (str. 37).

Nadalje, s pravom se konstatuje da je sve stavljeno u funkciju realizacije genocidnih ciljeva – i tradicija, kultura i religija, čime je "svaki vid nasilja... podstrekavan i "racionalnim razlozima" opravdavan" (str. 37). U tom kontekstu aktivirani su i intelektualci, sa dokumentom – Memorandum SANU (1986), koji će "u toku psihološke pripreme za genocid, postati glavni intelektualni oslonac ideji "Velike Srbije" (str. 39). Tome frontu, koji je stvarao psihološki ambijent, autor će pridružiti orijentaliste iz Srbije, pravoslavnu crkvu, te jedan broj psihijatara (Jovan Rašković, Jovan Striković i Radovan Karadžić), čiji istupi su širili iskonstruisane neistine, averziju, mržnju, nestabilnost prema drugim – nersrpskim narodima.

U prvom dijelu knjige autor je posebno obradio još nekoliko pitanja

koja su od značaja za psihološke dimenzije genocida, kao što su motivacioni agensi genocida, grupna vjerovanja i osobna poslušnost, uloga Srpske pravoslavne crkve i srbijanskih orijentalista, ističući na kraju i nakon priznanja – oprost da, ali zaborav ne. Naravno, genocid počinjen nad Srebreničanima, jula 1995, kao najveći masakr u Evropi nakon Drugog svjetskog rata, našao je značajno mjesto i u ovom dijelu. U vezi s tim, posebno je iskazan interes za sagledavanje korijena psihološkog nasilja nad Srebreničanima, naročito kroz iskaz preživjelih. Psihološka matrica je i u korijenu srebreničke tragedije, sa svim mitovima i mitologiji. A to znači, iskonstruisane "istine" o nemilosrdnoj ugroženosti, proganjanju i ubijanju onih koji su se odrekli "jedinu" prave vjere, osveta kao djelo časti, itd. čime je "stoljećima taložena mržnja i svijest o opravdanosti mučenja, sadističkog izživljavanja i potreba ubijanja..." (str. 115).

Po autoru, "genocid nad Srebreničanima je očita ilustracija i uvjerljiv psihološki dokaz o brižljivoj razradi psiholoških načina mučenja ljudi" (str. 118). Takva konstatacija je argumentirana sa raznovrsnim modelima torture, odnosno psihološkim mučenjima, koja "ostavlja najdublje tragove u kognitivnim i emocionalnim osobinama ličnosti..." (str. 118).

Drugi dio ovog djela pokazuje angažovanost autora na planu promocije knjiga o agresiji, genocidu i odbrani BiH, koje tretiraju zločine počinjene u BiH u razdoblju 1991 – 1995. Potrebno je istaći da se ne radi o pukim, suhoparnim i monotonim izlaganjima o knjigama, što se nerijetko praktikuje na promocijama. Očigledno je da je autor ovom poslu pristupio ozbiljno i kompetentno, pripremajući se temeljito sa pismenim priložima za čin promocije. Upravo takvim postupkom, osim prezentiranja stavova autora, prof. dr. Ismet Dizdarević, iznosi i niz svojih zapažanja, konstatacija i stavova, koji se uklapaju u tematiku promoviranih knjiga. U ovim istupima, on ukazuje i na osnovne pravce daljeg istraživanja zločina sa prijedlozima autorima gdje mogu još više učiniti kako bi druga izdanja njihovih knjiga bila na većoj razini.

Između ostalog, u ovom djelu su prezentirani tekstovi sa promocije knjige o zločinima u Srebrenici: Zločini nad Bošnjacima u Srebrenici za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1991 – 1995. i Genocid u Srebrenici "sigurnoj zoni" Ujedinjenih nacija, jula 1992 – 1995, u izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo – 1999. i 2000. godine.

U vezi s tim, prof. Dizdarević će konstatovati da je "istina i samo istina potrebna i to ne samo majkama, djeci, braćama i sestrama mučenikom smrću umrlih Srebreničana i nama koji duboko saosjećaju sa žrtvama tragedije, već i svim dobrotomjernim ljudima Evrope i svijeta koji u činu genocida nad Bošnjacima naziru hod povampirenog fašizma" (str. 155).

On će, takođe, istaći da će "pažljivi čitalac uočiti i druge psihološke pokazatelje osobnih karakteristika ličnosti mučitelja i ubica muškaraca, žena i djece Srebrenice. Gdje god su se nalazili Srebreničani su očekivali da će biti mučeni" (str. 150).

Nakon svih zločina, autor je primjereno naveo misao Muse Ćazima Ćatića, koji ističe: "Preživjet ćemo jer su naša mjerila drukčija i naša osjećanja dublja, toplija, jer se ne bojimo ni drugih ni drugačijih ni boljih, jer se sami sobom grijemo" (str. 163).

Treći dio knjige "Iskorjenjivanje etnocentrizma, odstranjivanje potreba povratka i oporavak traumatiziranih osoba" je uslovno rečeno, mirnodopska tema, gdje autor, manirima renomiranog psihološkog autoriteta, elaborira značajna postratna pitanja, usmjerena na oporavak traumatiziranih osoba.

Pri tome, aktueliziran je jedan aspekt, koji je postao posebno aktu-

elan nakon ratnih konflikata na području ex-Jugoslavije. Naime, radi se o etnocentrizmu, odnosno sintagmi – “etnocentrički sindrom”, koji sadrži, kako autor naglašava, “važne psihosocijalne odrednice koje karakteriziraju ponašanje pojedinaca ili (i) grupa pojedinaca u odnosu na svoju i drugu naciju” (str. 177).

Suštinu sadržine ovog pojma čini precjenjivanje i idealizovanje pripadnika sopstvene nacije, pri čemu se, shodno tome, potcjenjuju pripadnici drugih, obično susjednih naroda ili nacionalnih manjina. Zasnovan na etničkim predrasudama, druge, drugačije vidi kao “glupe”, “nemoralne” i sl. Slijedeći taj pristup, autor pokazuje da je srpski nacionalizam u sebi nosio ideje paranoidnog ciklusa, ideje inferiornosti, “ideje grandomanije, ideje proganjanja i ideje agresije” (str. 179). U tom negativnom vrtlogu našli su se Bošnjaci i ostali narodi koji su BiH osjećali kao svoju domovinu. Ključno pitanje je u postratnom periodu, kako smanjiti etnocentrični sindrom i konflikte. Autor u vezi s tim pravilno primjećuje da je “prvi uvjet radikalno iskorjenjivanje krajnjih izvora etnocentričkog sindroma: ekonomske nestabilnosti, stranačkih destruktivnosti i povijesnih falsifikata” (str. 185). Takvo stanje stvara uslove za pomirenje u postratnom konfliktu, što je neophodno za

BiH, u kojoj su izvršeni masovni zločini.

Povratak, odnosno psihosocijalni korijeni motivacije izbjeglica za povratak u svoj dom, i u ovom djelu je našlo značajno mjesto. Među te korijene, navedeni su toplina rodnog doma, reminiscencija traumatskih doživljaja, stvarni i percipirani sadašnji ekonomski, socijalni i psihološki status. Svakako, autor je u pravu, kada tome dodaje i spoznatu sigurnost grada i sela, doma u koji se izbjeglica vraća, posebno tamo gdje su njegovi najmiliji ubijeni. Zbog toga insistira na “dobro naučno fundiranom sistemu rada sa izbjeglicama i raseljenim osobama...” (str. 196)

Psihosocijalno stanje i potrebe su posmatrani i kod obitelji nestalih Bošnjaka (str. 198-204).

Za ovu kategoriju je adekvatno rečeno da je doživjelo sve ono što je pratilo genocid nad Bošnjacima, a posebno su bili svjedoci individualnih i masovnih zločina, čija je nakana bila razoriti njihov osobni, vjerski i nacionalni identitet. Njihovi najmiliji su nestali u logorima, zatvorima, masovnim grobnicama, uz surove ratne torture i druge zločine. U knjizi je postavljeno ključno pitanje: kako da oni nađu smiraj duše i put izlaska iz neizvjesnosti. Ponuđeno je nekoliko bitnih pretpostavki za navedeni zahtjev. Prije svega, stvaranje

moćnosti za slobodan pristup otkrivenim lokacijama pojedinačnih i masovnih stratišta, uporno traženje novih lokacija, donošenje državnog zakona o nestalim, razbijanje psiholoških barijera, procesuiranje svih odgovornih za zločine, ohrabrenje svjedočenja, brže rješavanje položaja obitelji nestalih i dosljedno ostvarivanje njihovih prava, te pružanje svih vidova pomoći – ekonomske, pravne, socijalne i psihološke. Uporište za sve to je svakako “Deklaracija UN o osnovnim principima pravde za žrtve zločina i zloupotrebi moći”, koja je usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 29. novembra 1985.

Za realizaciju navedenog neophodno je podizati svijest svih građana o neophodnosti sudjelovanja u raznovrsnim programima adekvatne pomoći i obiteljima nestalih Bošnjaka. Takav ambijent, odnosno punu mobilizaciju širenja javnosti, mogu da ostvare, između ostalog i mediji i komunikacije, prevashodno doprinoseći “usmjeravanju javnog mnijenja na radikalno rješavanje zaista teških, ljudskih problema...” (str. 204). Uz to, neophodan je planski, sistematski i sinhronizovani pristup od strane aktera kojima je to profesionalna obaveza, kao što su zakonodavni i izvršni organi države, pravosudne institucije, škole, univerziteti i

instituti, zdravstvene institucije, organi unutrašnjih poslova, vjerski službenici, profesionalci u zaštiti mentalnog zdravlja, kućevlasnici, stambeni i drugi subjekti, različite nevladine organizacije i institucije.

I na kraju, ne kao najmanje važno, u knjizi je prezentiran i rad “Psihološki tretman traumatiziranih adolescenata” (str. 205-219).

Da bi se to ostvarilo, izloženo je nekoliko značajnih aspekata, koji mogu korisno da posluže svima onima koji će se baviti u postratnom periodu ovom problematikom.

Prije svega, potrebna su fundamentalna, dublja i duža evaluacijska istraživanja, “kako tokova i ishoda individualnih i grupnih psihoterapeutskih postupaka, tako i prirode i smjera uticaja okolnosti izazvanih agresijom” (str. 209).

Slijedom toga, elaborira se i problematika trauma-centara, odnosno njihova potreba i razvoj, koji bi, uz druge institucije mogli obavljati “specifičan i sistematičan visokostručni tretman traume” (str. 211). To su, ustvari, zdravstvene ustanove sa visoko specijaliziranim, pa i po potrebi, subspecijaliziranim djelovanjem.

Vezano za trauma-centre, posebno se obrađuje njihova organizacija, traumatska područja, struktura i funkcija, te oporavak od traume i ljudska prava.

Knjiga "Nezaborav usjeklina genocida", autora Ismeta Dizdarevića je korisno djelo za sve one koji proučavaju zločine, pa i onaj najteži – genocid, koji su izvršeni na području Bosne i Hercegovine pri kraju XX stoljeća. Istovremeno, sa psihološkim pristupom ovoj problematici afirmiše se multidisciplinarni angažman na proučavanju zločina, što, u svakom slučaju, znači i njihovo sistematičnije i svestranije elaboriranje.

Ismet Dizdarević: "Nazaborav usjeklina genocida", Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2003. Promocija je održana 29. maja 2003. godine u Bošnjačkom institutu. O knjizi su govorili: prof. dr. Hidajet Repovac, prof. dr. Mujo Slatina i Avdo Hebib, diplomirani psiholog, autor i izdavač knjige prof. dr. Smail Čekić.

Prikazi: Prof. dr. Asim Omerović: "Zaborav ne, oprost nakon pokajanja", *Most*, juni/lipanj 2003, broj 74.
Dr. Bećir Macić: "Psihološke dimenzije genocida", *Znakovi vremena*, 2004, broj 25.

Avdo Hebib

RAZOTKRIVANJE SRPSKO – HRVATSKE DESTRUKCIJE

Knjiga "Barbari su bili bolji" vrsna je psihosocijalna studija zbivanja koja se dešavala u toku i neposredno nakon agresije na Bosnu i Hercegovinu. Profesor Ismet Dizdarević događaje i ličnosti opisuje prvo, onako kako su opisani u izvorima do kojih je mogao doći, a nakon toga ih interpretira u duhu psihosocijalnih spoznaja. U njegovoj interpretaciji značajnih zbivanja i ponašanja pojedinaca opažamo koliki značaj pridaje psihosocijalnim uzrocima agresije i genocidnog ponašanja nasilnika.

Autor piše i o egocentrizmu velikosrpskih i velikohrvatskih ideologa i ukazuje na njihovu fašističku genezu. Također piše i o raširenosti takvih shvatanja u susjednim državama, Srbiji i Hrvatskoj, ali ne pripisuje svima zločinačke pobude. Tvrdi da su "nacionalisti pojedinci, a ne narodi", da je "tolerancija nacionalnih osobnosti" najispravniji put, ali i da "ratne zločince čeka omča ili zatvor".

Izbjeglička drama

Profesor Ismet Dizdarević razotkriva destruktivne pobude začetnika i izvršilaca agresije, ustvari, ljudi koji su nadmašili barbare u onom što su činili, ali i tada ne gubi vjeru u čovjeka, u mogućnost izmjene ponašanja onih koji su krenuli iza zločinaca ali ne iz uvjerenja, već iz zablude. Očekuje, također, da će eliminacija psiholoških korijena zla i kažnjavanje glavnih inspiratora i nosilaca zla, probuditi dobro u čovjeku.

Tekstovi u knjizi su problemski i hronološki klasificirani. U određenim poglavljima razmatraju se segmenti psihosocijalnih dimenzija agresije i genocida. Posebnu pažnju obratili smo na sadržaj poglavlja "Nije lahak život izbjeglički". Tekstovi koji su sadržani u ovom poglavlju uglavnom su rezultati iskustvenih spoznaja do kojih su psiholozi prof. Dizdarević i njegova supruga Jasmina došli nakon skoro svakodnevnih kontakata sa izbjeglicama koji su živjeli u kampovima ili privatnim kućama. Nakon pažljivog čitanja sadržaja o životu i problemu izbjeglica moguće je tvrditi da one ništa nisu izgubile na svojoj aktuelnosti. I danas se mogu koristiti u tumačenju psihosocijalnih problema i poteškoća izbjeglica.

Iz opisa doživljaja i ponašanja izbjeglica koji su, nakon progona iz

svojih domova, našli sklonište u siromašnoj i medijski izoliranoj državi Makedoniji, vidljivo je kolika i kakva je izbjeglička psihološka drama. Ismet Dizdarević piše o toj drami.

Četnički i ustaški progoni, mučenja i ubijanja nevinih i nejakih izazivali su u njima i žalost i gnjev. Često su se pitali da li je stvarno čovjek koji je moćan a koji ostaje hladan, bezosjećajan, ravnodušan prema svemu što su napravili i što prave topovi durmitorskog seljaka Radovana Karadžića mirnim žiteljima blokiranog Sarajeva. Pitali su se kako je moguće ostati pasivan u viđenim prizorima u kojima zločinci muče i kolju nevine i nemoćne i, nerijetko, i uz blagoslov Pravoslavne crkve.

Istina o posljedicama agresije

Prof. Ismet Dizdarević analizira i druge psihosocijalne poteškoće i probleme izbjeglica. Što žele i osjećaju raniji žitelji gradova i sela Srebrenice, Foče, Višegrada, Gacka, šta traže oni koji su protjerani iz svojih kuća samo zato što su muslimani, što su Bošnjaci? Vrlo malo – kaže autor. Žele da ih shvate, da drugi razumijevaju ne samo njihove biološke potrebe, već i socijalno-psihološke. Šta doživljavaju u tuđini odvojeni od svoje grude, od svoje domovine? Kako teku njihovi dani? Autor u poglavlju "Nije lahak život izbjeglički", znala-

čki i duboko emocionalno piše o psihološkoj drami izbjeglica. Za ilustraciju citirat ćemo jedan odlomak: "Dani su teški, a noći još teže". Umorni od nerada, ogoljeni od neostvarivanja sebe, uplašeni usljed gubljenja individualnog identiteta, traže smiraj u noćnom poćinku. Jedno žele, a drugo im se događa. To nije smiraj, već mora, košmar, grozni snovi. U noći njihova strašna prošlost postaje strašnija. Sjećanje na spaljene domove, na bježanja od kame krvnika, na jauke mućenih i masakriranih nevinih ljudi, na nemoćne krikove silovanih majki, kćeri i sestara. Ova sjećanja boje prazni hod sadašnjosti crnim slutnjama, mračnim razmišljanjima, beznađežnim očekivanjima.

Prof. dr. Ismet Dizdarević pisao je jezikom psihologa o svemu što je smatrao da je važno i da je moguće posmatrati u kontekstu psihosocijalnih spoznaja. Publicirao je svoje spoznaje želeći da čitaoci spoznaju i prihvate istinu o agresiji i njenim psihosocijalnim, kao i drugim, posljedicama. Ali ne samo zbog toga, već i zbog ranijih spoznaja i, možda, predosjećaja da će u danima mira doći do bržeg zaborava svega neljudskog, neciviliziranog, animalnog, svega što su dani i noći agresije sobom nosili. U ljudskoj memoriji brže se brišu neprijatni nego prijatni tragovi, po-

gotovo kada postoji "zahtjev" za za- boravom i kada se stvara opća atmo- sfera da veo nesjećanja prekrije rani- ja zbivanja. Očekujemo da će knjiga naići na dobar prijem, ne samo kod onih koji su profesionalno zaintere- sirani za psihosocijalne dimenzije agresije i genocida već i šireg kruga čitalaca koji će vrlo preglednog sa- držaja, lijepo pisanog teksta i ilustriranih priloga crtežima akademskog slikara Džeke Hodžića, umnogome uvidjeti vrijednosti ove knjige.

Prof. dr. Rasim Muminović

PSIHOLOŠKI ASPEKTI ZLOČINA

U knjizi "Barbari su bili bolji" dr. Ismeta Dizdarevića ostvaruje se komple- mentarno jedinstvo znanosti i esejisti- čke darovitosti, to je rukopis čiji naziv sažima vrijednosno sud o rušiteljima Bosne i Hercegovine u njihovoj geno- cidnoj nakani. U njemu se genocidne i druge aktivnosti odmjeravaju suptil- nošću psihologa i darovitošću esejiste koji meritorno valorizira efekte mra- čnih sila i kobne sudbine nevinih ljudi dospjelih u tuđi svijet sa svojim zlim udesima i stečenim mukama na ro- dnom pragu zavičaja. Psiholog dija- gnosticira njihova dramatična stanja i prognozira teške posljedice takvih stanja. Gotovo profetski čita, iz njho- vih pogleda, prognaničku psihu za- morenu pokušajima da shvate priči- njena joj zla koliko i stanje u kome se našla ni kriva ni dužna. Ovaj tekst pruža nam tragične scene prognanika i njihove bolne uspomene na žalosne udese koje su doživjeli u svom domu od divljačkih nasrtaja agresora koji je to nazivao odbranom ugroženog srp-

stva i tako nehotice otkrio svoju mito- mansku svijest.

Opisujući nestajanje sarajevske Vi- jećnice u plamenu, autor rezignirano konstatira ne samo gubljenje njene ar- hitektonske ljepote nego i uništavanje nje kao riznice mudrosti iz koje su se generacije napajale znanjima iz svih oblasti života. Njeno nestajanje doima se u tom opisu kao dirljivi nekrolog dobrotvoru koji zauvijek odlazi. Iz njega saznajemo o svrhama kojima je služila u svojoj nenamirenoj stogodiš- njici, koliko i o dobrima koje je pla- men zauvijek uništio, odnosno o dje- lima kojima su dobri ljudi ostvarili sta- noviti smisao života, a neljudi ga uni- štili šireći tako besmisao. Nestajanje Vijećnice nalikuje gašenju dragocje- nog svjetla, gubljenju dragog bića zbog čega se autor pita: "Šta nam to rade?" i okreće se razaranjima materi- jalnih dobara i mučenjima ljudi koji- ma se umnožavaju patnje i stradanja, a posebno patnje djece, osobito tra- ume koje će kao i odrasli, nositi dugo sa sobom kao svjedočanstva svog stradanja u jednom zlom vremenu. Sa mržnjom koju je posijao rat živjet će neugodno, stvarat će se nemiri i lomo- vi u psihi mnogih žrtava rata, optere- ćivati ljude teškoćama koje život ne prašta. Uslijedit će samoprijekori što se lahko podleglo agresoru, doći će psihoze i neuroze sa svojim darovi- ma. Pisac eseja to dovodi u vezu sa

posljedicama na stradalnike Vijetnamskog i Korejanskog rata pozivajući se na istraživače tih i takvih pojava, a onda zaključuje da bi se kod naših stradalnika mogle očekivati "još drastičnije posljedice" s obzirom na brutalnost rata u našoj domovini. Na to slijede savjeti psihologa kako da se pomogne djeci da zaborave granate i snajperske metke koji su ih natjerali sa pradjedovskog ognjišta i koje će djeca očekivati kada se vrate. U otklanjanju tih posljedica vidi posebnu ulogu psihologa, domaćih i stranih, ako se hoće sanirati zdravlje djece, ali i drugih.

Mučnina se ne smanjuje ni onda kada psiholog baca pogled na gradove što izranjaju pred našim očima kao rušilišta agresivnih nemani. Naspram njihove unakaženosti psiholog prepoznaje još strašnije ožiljke psihe njihovih stanovnika, razaranje njihovog psihičkog života još drastičnije i trajnije, uključujući i posljedice na psihu pojedinaca na agresorskoj strani. On to ilustrira slučajevima suicida – samoubistva – dvojice pilota koji su bombardirali neke gradove u Bosni i Hercegovini te tako nagovješćuje dio rukopisa pod naslovom "Stravični hod agresora prostorima Bosne i Hercegovine".

U tom dijelu raspravlja odgovorno i edukativno o značaju ustrojstva društvenog pokreta za ostvarivanje građanskih prava i političkih sloboda i

tako dodiruje suverenitet i cjelovitost Bosne i Hercegovine pa nakon što je ukazao na neopravdano insistiranje na unitarnoj državi zasnovanoj na tri etničke državnice, autor ističe mišljenje da "moderna država mora biti zasnovana na vladavini prava i jedinstva na cjelokupnoj teritoriji" i da cjelovita Bosna postoji ili se raspada zbog "muslimana" jer je njen prostor uvijek bio i jest povezan velikim i nevidljivim ljudskim nitima dok su druge "prognoze na klimavim nogama". Misli se koliko na prognoze svjetske i evropske politike, toliko i na meditacije Kecmanovića da li "Bosna cijela" ili "Bosna iz tri dijela" ili pak "Bosna kao mrlja bijela", zato što samo pravi Bosanac zna kako Bosna diše pa prisilni mir nije nikakav mir. Uzaludno se agresori trude da dokažu da je u Bosni građanski rat a ne agresija. Ljudi imaju pravo na odbranu, a ovo nije agresija već suprotstavljanje agresiji koje politički slijepci hoće izjednačiti sa agresijom.

U svojoj trećoj cjelini autor raspravlja o rušiteljima gradova Mostara i Sarajeva, rušiteljima čija su zlodjela nadmašila djela barbara. Za Mostar se kaže da grad nije zapamtio takve zločine, tj. da je doživio stradanja slična Drezdenu i Vukovaru. Tamošnji Hrvati su shvatili da "imaju protiv sebe intelektualni Mostar i da jedino silom, oružjem uz pomoć regularnih jedinica iz Hrvatske mogu "umiriti"

Mostar i ostvariti svoje mračne zamisli" (68). Njima se priznaje da ga mogu uništavati moćnim oružjem, "ali nikada neće uništiti njegov duh, njegov evropski mentalitet, njegovu bogatu prošlost", a u povodu rušenja mosta autor kaže: "Danas su zlotvori srušili Stari most, jednu od svetinja drevnog grada na Neretvi. Ohrabreni našom ravnodušnošću oni, ili neki njima slični, će nastaviti sa rušenjem i drugih svetinja. Zato ih, sada, zaustavimo, jer sutra može biti kasno" (71).

Što se tiče Sarajeva, njegovi su žitelji rekli: "Nećemo se dijeliti, ne želimo živjeti u zasebnim etničkim kvartovima, nećemo zidove između nas", ali to nije pomoglo da se sačuva grad u čije je biće "utkan duh i dah njegova podneblja, njegove osobite kulture i tradicije" (76).

Grad je izdržao hiljadu dana svoje opsade. Tu je i zanimljiv komentar ankete u kojoj su se ispitanici izjašnjavali što misle o dr. Franji Tuđmanu, Jasušiju Akašiju i Vinku Puljiću. Pod naslovom "Zločinci moraju osjetiti posljedice svojih djela" raspravlja se o dželatima, ratnim zločincima koje "čeka omča ili zatvor", uz prisjećanje što se dogodilo zločincima u Nirnbegu i Tokiju po završetku Drugog svjetskog rata. Zatim se posebno raspravlja o ubijanju nevinih "po savjesti" u cilju ostvarivanja ideje "Velike Srbije" te veoma suptilno analizira psihički sta-

tus ubica i tragična sudbina ubijenih. Poseban dio posvećen je izbjegličkom životu u kojem se ljudi gube osjećajući se suvišnim i beskorisnim za sebe i druge, uprkos tome što žele obrnuto. Time se objašnjava njihova nezasita potreba da se vrate u zavičaj ili, ako to nije moguće, krenu nekamo dalje. Dakako, to nisu jedini razlozi zbog kojih istražuju zajedničkim snagama bračni par Jasmina i Ismet Dizdarević ističući spoznaje koje su imale izbjeglice u zemljama u koje su dospjele i koje su se pokazale drugačijim, zatim njihove želje da su bliže Bosni ako ne mogu biti u njoj, ali i druge razloge. Tamo spadaju poteškoće adaptacije na novu sredinu, razumijevanje od strane domaćina njihove izbjegličke sudbine, asocijalna i antisocijalna ponašanja, perspektiva i sl. nove potrebe, emotivne poteškoće izbjeglica: jedno žele a drugo im se događa. Posebno se tematiziraju psihološki izvori brojnih poteškoća u porodičnom odgoju u uvjetima izbjegličkog života i pritom se izvode mimuciozne psihološke analize stanja takvih sredina, a posebno posljedice traumatičnih doživljaja djece i tome sl.

Poseban dio rukopisa posvećen je vjerskom i nacionalnom identitetu. Taj dio počinje veoma zanimljivom raspravom o sociološkoj dimenziji nacionalnosti Bošnjaka i traženjem dobrih uzoraka njihova nacionalnog

stradalništva uključujući i brojna istraživanja u tom domenu, posebno u otkrivanju nacionalne osobnosti Bošnjaka, istraživanje njihove etnogeneze, nacionalne svijesti te povijesne dimenzije. U taj kontekst ulazi i prikaz Izetbegovićeva islamskog srednjeg puta u veoma jasnoj i razgovijetnoj formi. Potom se raspravlja pod naslovom "Nacionalisti su pojedinci, a ne narodi" ostavljajući određenim narodima mogućnost da se kriju iza pojedinaca iako se, naprotiv, radi o pojedincima koji ne podliježu mitomaniji svog naroda zbog čega bivaju proglašeni "izdajnicima i izrodima svog naroda". Kada su u pitanju nacionalistički narodi koji stoljećima ispoljavaju svoj nacionalizam genocidnom praksom, lažna je hipoteza (politički nametnuta Bošnjacima) da su nacionalisti pojedinci, a ne narodi. Da je održiva, narod bi onemogućio pojedincima iz osjećanja vlastitog ponosa da realizuju svoj nacionalizam, a ne bi ih slijepo slijedio, kad znamo i iz najnovijeg rata protiv Bošnjaka. Ali hoćemo li to uvažiti, danas to nije stvar nauke nego politike koju nauka ne bi smjela podržavati samo zato što se trenutno "isplati".

Pod naslovom "Ko se stidi imena svog" dr. Dizdarević raspravlja veoma inventivno o imenu Bošnjaka, posebno kada nacionalni konflikt dovodi u determinirajuću vezu sa razu-

mom, odnosno emocijama, ili kada se raspravlja o toleranciji nacionalnih osobnosti. Poseban dio posvećuje tragovima agresije u razvoju Bosne i Hercegovine ističući ponajprije psihološke posljedice koje dolaze iz genocidnog karaktera agresije. On se bavi pritom psihološkim teorijama o agresivnom ponašanju oslanjajući svoje poglede o tome na najnovija istraživanja i tumačenja takvog ponašanja, te ističe multidimensionalnost stresnih uzoraka koliko i naglašava psihološke traume zlostavljanih i mučenih, posttraumatski stres ratnih veterana, piše o motivacionim prednostima odbrambenog rata u odnosu na agresiju, o psihološkim poteškoćama prognanika, o prilagođavanju na invaliditet, o traumatskim reakcijama i tugovanju u povodu smrti najbližih, društvenoj podršci ratnih stradalnika te veoma opširno o ljudskom znanju i potrebama da se ono stiče, o tome kakvu ličnost obrazujemo.

To su ujedno i posljedni akordi ovog dragocjenog rukopisa koji, preobraćen u knjigu, može biti veoma zahvalna lektira o onome što nam se u genocidnom ratu desilo i što nosimo potencijalno u sebi kao njegove destruktivne recidive, kako da ih umanjimo ako ih ne možemo posve ukinuti. Utoliko svesrdno preporučujem da se rukopis što prije publicira.

Prof. dr. Smail Čekić

PSIHOSOCIJALNA ANALIZA ZLOČINA

U analizi psihocijalnih korijena agresije na Bosnu i genocida nad Bošnjacima prof. dr. Ismet Dizdarević, autor knjige "Barbari su bolji", naglašava dva psihosocijalna agensa: strukturu ličnosti ideologa, organizatora, naredbodavaca, i neposrednih izvršilaca zločina i prirodu psihosocijalne klime u kojoj je razvijena i njegovana ideologija "opravdanosti" vršenja zločina nad Bošnjacima i "nepoćudnim" pripadnicima drugih naroda. Prof. dr. Ismet Dizdarević naglašava "gotovo podjednaku važnost i nasljednih i sredinskih činioca (posebno psihosocijalne atmosfere u formiranju agresivnih i genocidnih struktura ličnosti ratnih zločinaca i njihovih sljedbenika". Naslijede, prema njegovom mišljenju, određuje stepen latentne agresije, a učenje (sredina) modelira, inhibira ili stimulira latentnu agresivnost.

Motivacione osnove ponašanja

Postojanje genetske predispozicije za agresivnost ukazuje na vjerova-

tnoću da će ličnost sklona zločinu kada se nađe u za zločin podsticajnoj sredini, rado izvršiti zločin, pogotovo ako je vezan i sa koristoljubljem, tvrdi prof. dr. Dizdarević.

U analizi motivacionih osnova ponašanja agresora prof. dr. Dizdarević otkriva raskorak između onog što agresori misle o sebi i što stvarno jesu, između priča o sebi kao "nebeskom narodu", viteškim i "časnim" vojnicima, i stvarnog agresivnog i genocidnog ponašanja. I uvjerenje agresorskih vojnika o svojoj "nepobjedivosti" i "hrabrosti" nije zasnovao na stvarnoj hrabrosti i nepobjedivosti, već saznanju u premoći u tehnici, naoružanju i opremi. Nije potrebno veliko znanje iz psihologije da se uoči da slavospjev o svom viteštvu iskazuju oni kojima viteštvo nije svojstvo. Autor, u kontekstu takvih psiholoških spoznaja o razlikama između zabluda i istina o agresorima, maja 1994. piše: "Posljednja akcija Nata iako mala po širini zahvata, pokazala je ono što četnici pričaju o svojim "vojnim vještinama" nije ono što bi oni svojim ponašanjem pokazali ako bi došli do ozbiljnije intervencije Nata. Ispoljili bi ponašanje koje su uvijek, u ranijim ratovima, pred vojnički snažnijim armijama (pa čak i sebi jednakoj vojničkoj sili) ispoljavali: bježanje, pokoravanje, servilnost". Govoreći o tome, autor se s pravom pita ko može zaustaviti zločin. S tim u vezi, on tvrdi

da su tu sile mira, jer je to, prema njegovom mišljenju, najbolji put. Međutim, on se ne zadovoljava takvim odgovorom, pošto "agresori u sile mira ne vjeruju. Oni, izgleda, jedino vjeruju u moć oružja". Polazeći od takve ispravne i jedino realne ocjene, prof. dr. Dizdarević naglašava da je "naoružanje Armije BiH ili intervencija Nata najispravnije rješenje", što bi značilo kraj osvajačkog rata i početak ostvarenja pravednog mira.

I kada piše o zločinu kulturocida, dr. Ismet Dizdarević se pita: šta nose u sebi oni koji ruše kuturne i vjerske svetinje. Zašto su zapalili Vijećnicu? Zašto su, kako kaže autor, ubili njezinu ljepotu i mudrost? Zašto su srušili Stari most? Zašto su topovskim đuladima ubili, kako piše autor, tijelo i dušu svjetskog dragulja, "okamenjenog polumjeseca"? Na pitanje da li onaj koji je zapalio Vijećnicu zna zašto je to uradio, autor odgovara: "Ako zna, šta zna o njoj?" Obrazovaniji topdžija mogao je da zna da se tamo čuva riznica duhovnih vrijednosti svih bosanskohercegovačkih naroda. Tamo su imena njegovih predaka koji su, očito, gledali dalje od njega. Da je umio daleko da vidi ne bi stajao iza strašne haubice.

Zločince čeka kazna

Ne bih pucao u hram duhovnih vrijednosti. Ne bih uništavao pisane

tragove graditelja bosanskohercegovačkih duhovnosti. A takvih, iz raznih vjera i nacija, u dugoj historiji Bosne i Hercegovine je bilo, zaista, mnogo.

Knjiga "Barbari su bolji", vrsnog psihologa, prof. dr. Ismeta Dizdarevića će, očito je, poslužiti i kao pouzdana osnova u tumačenju psihosocijalne pozadine agresije na Bosnu i agresije nad Bošnjacima i podsticaj za nova istraživanja. Pored toga, ona će, za širi krug čitalaca, značiti i obnovu sjećanja na teške uslove agresije na Bosnu i pravedni antifašistički i odbrambeno-oslobodilački otpor između dobra i zla, na dane ljudskosti nečovječnosti. Dobar izbor ilustracija i slika omogućava, pored onog što sadržaj pruža, i uvid u organsku vezu između fašističkih zvjerstava nad Bošnjacima u Drugom svjetskom ratu i zločina u toku agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. U knjizi se osjeća i nastojanje autora da čitalac uoči vezu između Nirnberškog sudskog procesa i Haga, jer duboko vjeruju u ono što je napisano u tekstu pod naslovom "Zločince čeka zatvor ili omča oko vrata".

U knjizi "Barbari su bili bolji", prof. dr. Ismet Dizdarević je ispoljio stilističku darovitost, emotivnu osjećajnost i logičnost u sistematiziranju sadržaja. Stoga očekujem da će knjiga i zbog ovih vrijednosti, a ne samo zbog stručnih, naići na dobar prijem.

Ismet Dizdarević: "Barbari su bili bolji", Sarajevo, Compact, 1998. godine. Promocija je održana 15. 5. 1998. godine. O knjizi su govorili: prof. dr. Smail Čekić, prof. dr. Rasim Muminović, Avdo Hebib, diplomirani psiholog, autor i urednik knjige Enver Čaušević.

Prikazi: 1. Smail Čekić: *Psihosocijalna analiza zločina*, Oslobođenje, 24. 1. 1999. 2. Avdo Hebib: *Razotkrivanje srpsko-hrvatske agresije*, Ljiljan, 3. Rasim Muminović: *Psihološki aspekti zločina*, *Odjek*, proljeće-ljeto 1999.

Dio III

BIBLIOGRAFIJA

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i
međunarodnog prava,
Sarajevo

Prof. dr. Smail Čekić
AGRESIJA NAD BOSNOM I
GENOCID NAD BOŠNJACIMA
1991-1993.
(Sarajevo, 1995)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Sarajevo,
1995, 442 strane.

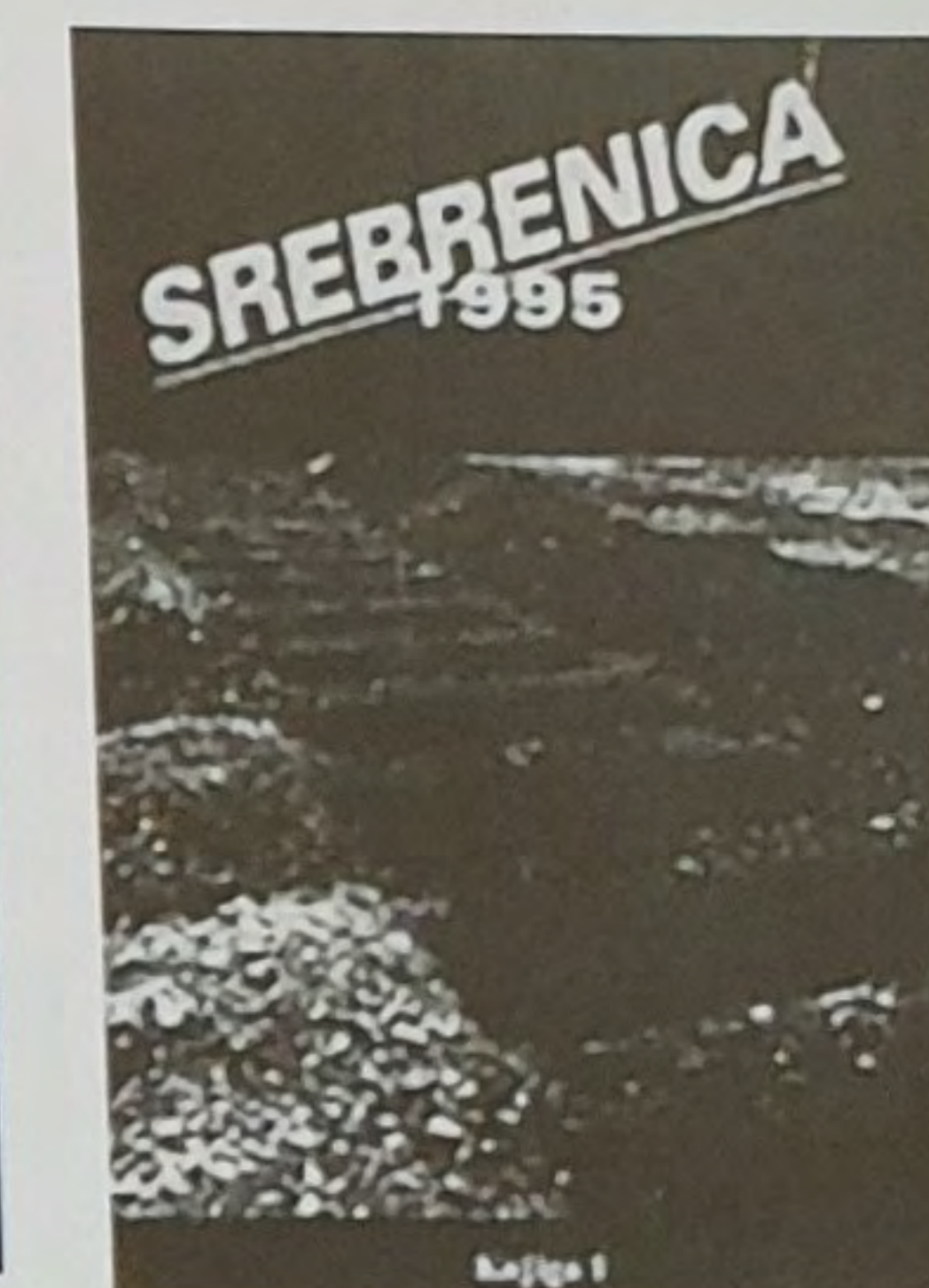
(Historija genocida nad Bošnjacima;
Naoružavanje srpskog stanovništva;
Dislokacija materijalno-tehničkih
sredstava, komandi, jedinica i ustanova
JNA; Vojne formacije agresora, Poza-
dinsko osiguranje agresorskih komandi,
jedinica i ustanova; Prilozi)

ZBORNİK RADOVA
GENOCID U BOSNI I
HERCEGOVINI 1991-1995.
(Sarajevo, 1997)

ZBORNİK RADOVA sa Međunarodnog
kongresa za dokumentaciju genocida
u Bosni i Hercegovini, Bon, 31. august-4.
septembar 1995, Institut za istraživanje
zločina protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Gesellschaft für bedrohte
Völker-International, Göttingen, Human
rights Group for Bosnia, Kuala Lumpur,
Sarajevo, 1997, 814 strana.

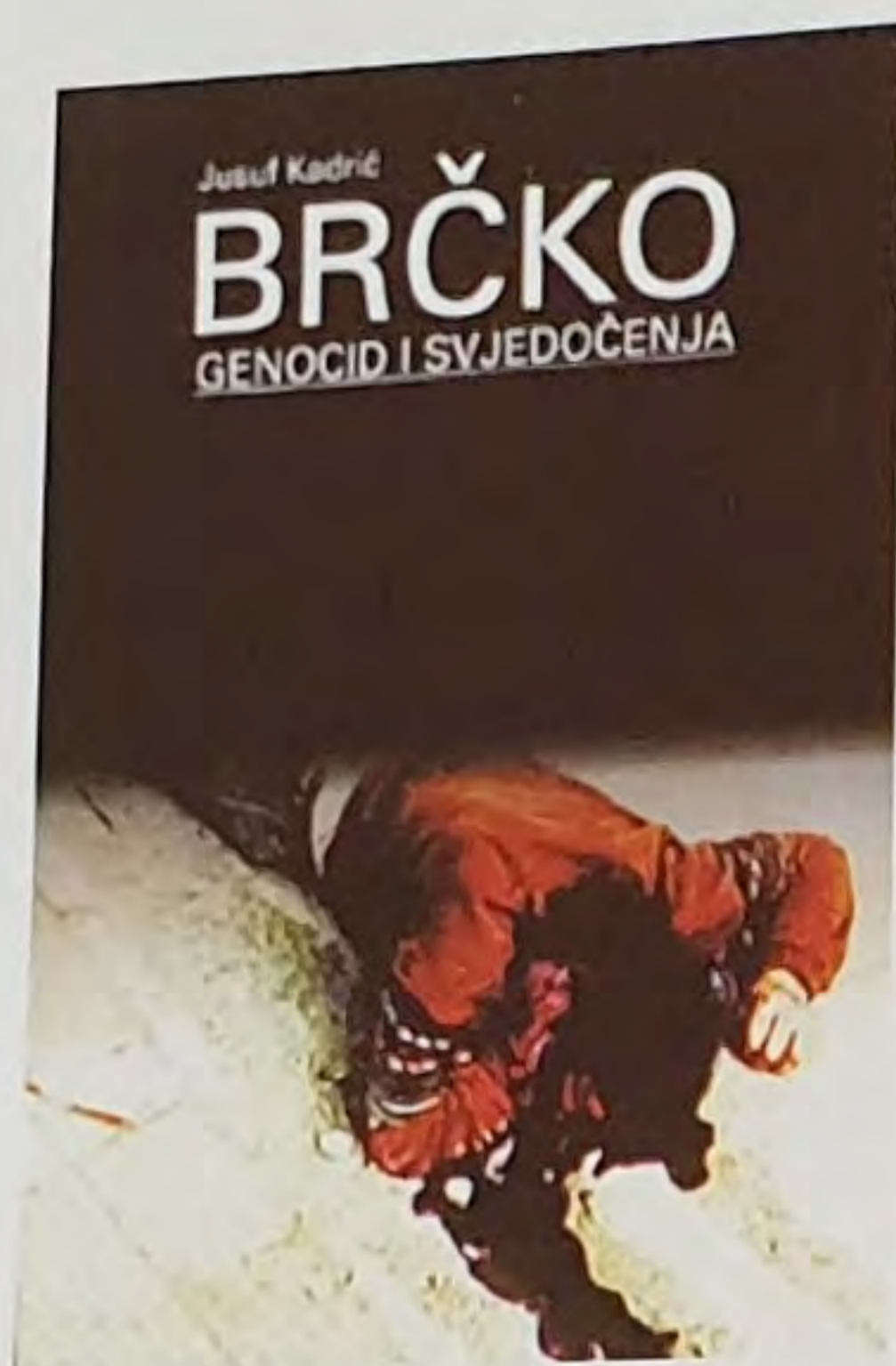
(Agresija – ambijent genocida; karakter
zločina; Dokumentacija počinjenih
zločina; Odnos međunarodne zajednice
prema genocidu u Bosni i Hercegovini;
Kodifikacija počinjenih zločina i
kažnjavanje zločina)

ZBORNİK RADOVA
ZLOČINI NAD BOŠNJACIMA
U SREBRENICI ZA VRIJEME
AGRESIJE NA REPUBLIKU
BOSNU I HERCEGOVINU
1991-1995.
(Sarajevo, 1998)

ZBORNİK RADOVA, Edicija "SREBRENICA
1995.", Knjiga 1, Institut za istraživanje
zločina protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Sarajevo, 1998, 470
strana.

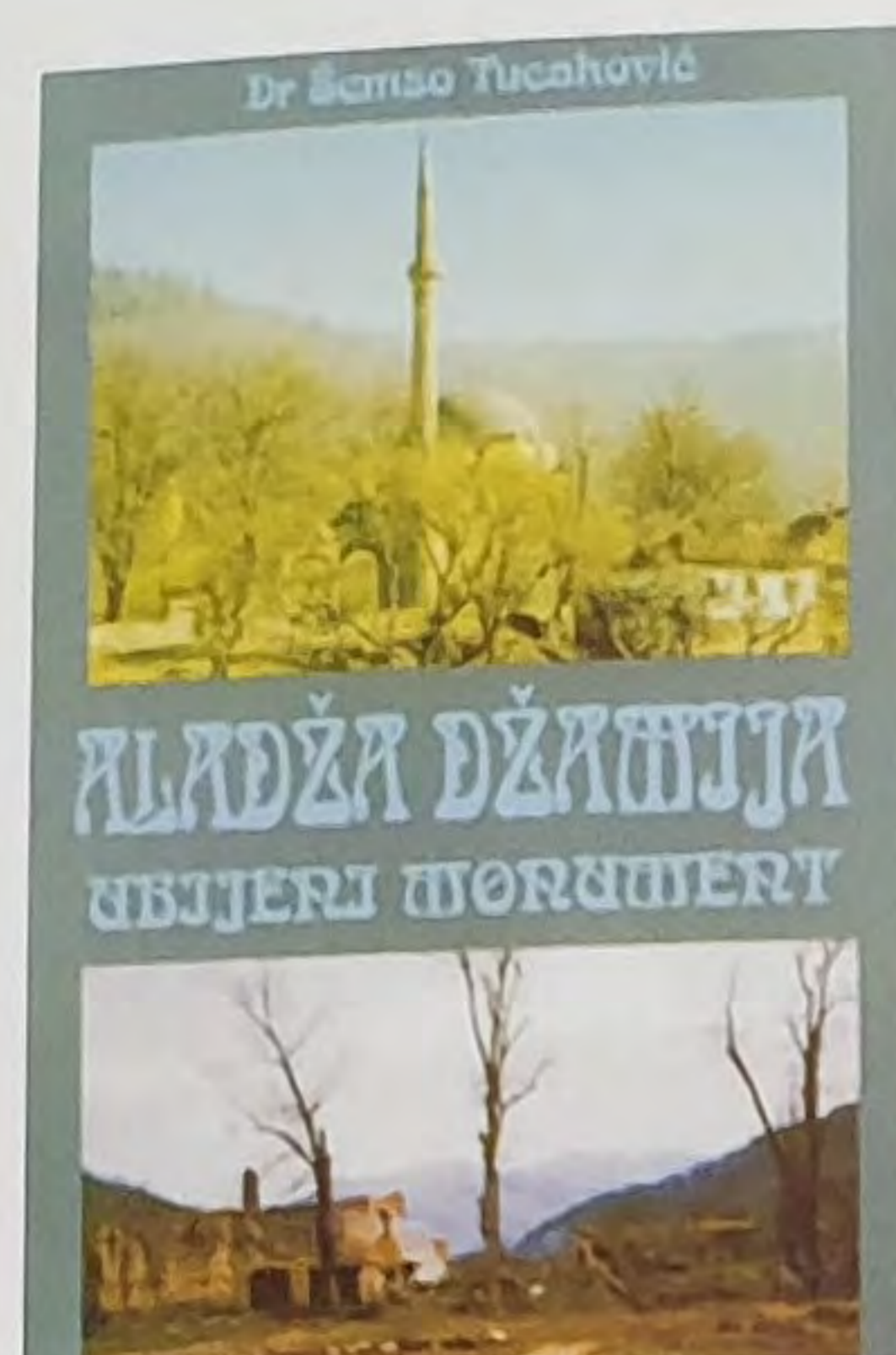
(Pokolj u Srebrenici jula 1995; Ponašanje
međunarodne zajednice i njenih institucija
prema zločinima u Srebrenici; Jevrejski
odgovor na Srebrenicu; Korijeni psihološkog
nasilja nad Srebreničanima, Prikaz nestalih
lica u vrijeme okupacije Srebrenice 1995.
godine; Medijski aspekt genocida nad
Bošnjacima Srebrenice; Svjedočenja; Doku-
menti)

Jusuf Kadrić
BRČKO: Genocid i svjedočenja
(Sarajevo, 1998)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 1998, 363 strane.

(Vojne pripreme zločina u Brčkom; Dogadaji do početka Napada na Brčko; Pokušaji da se organizira odbrana; Oružani napad na Brčko; Sabirni centri; Tiha okupacija grada; Koncentracioni logor Luka; Stradanja u okupiranom Brčkom; Počinioci zločina; Najodgovorniji planeri i naredbodavci; Poznati izvršioци; Struktura stanovništva; Optužnica za genocid nad Bošnjacima protiv Gorana Jelisića i Ratka Češića)

Prof. dr. Šemso Tucaković
ALADŽA DŽAMIJA – UBIJENI MONUMENT
(Sarajevo, 1998)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 1998, 270 strana.

(Foča na Drini; Simbol bošnjačke tradicije; Vrijeme i mjesto nastanka; Period prosperiteta; Sjedište Sandžaka; Aladža džamija – fočanski biser; Monument orijentalne kulture; Dobrotvor, Zadužbina Hasana Nazira (sina Jusufova); Legenda o nastanku džamije, Graditelji, Glavni majstor (Mimar-baša) i izvođači, Remek djelo; Kulturocid)

ZLOČINI NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI ZA VRIJEME AGRESIJE NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU 1991-1995, Dokumenti i svjedočenja I
(Sarajevo, 1999)

Edicija "SREBRENICA 1995.", Knjiga 2, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 1999, 652 strane.

(Zločini u istočnoj Bosni 1993; Demilitarizacija Srebrenice i Žepe – razoružanje Bošnjaka; Početak agresorske ofanzive na Srebrenicu "zaštićenu zonu" UN-a; Holandski bataljon je predao civile agresoru; Stradanje civila, Tajni sastanak u Beogradu – 15. jula 1995; Masovna i pojedinačna likvidacija civila; Hemijsko oružje u službi genocida; Svjedočenja; Optužnica protiv generala Krstića; Optužnica i presuda Draženu Erdemoviću)

Mr. Ramo Arnautović
DJECA U VIHORU RATA
(Sarajevo, 2000)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2000, 410 strana.

(Stradanja djece u ratu; Smrtno stradanje djece; Ostali načini stradanja djece, Grafički prikaz stradanja bosansko-hercegovačke djece; Spašavanje djece; Agresija protiv Bosne i Hercegovine 1991-1995; Zbrinjavanje djece; Predviđanja i kako dalje; Međunarodna regulativa ljudskih prava)

Dr. Muhamed Šestanović
ZLOČINI NAD PSIHIČKIM INTEGRITETOM DJECE
(Sarajevo, 2000)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2000, 209 strana.

(Psihička trauma – entitet psihičkog dezintegriteta; Teorijske i metodološke osnove istraživanja psihičke Trauma kod djece; Zločini nad psihičkim integritetom – Rezultati istraživanja; Zločini nad psihičkim integritetom – obim narušenosti; Posljedice zločina nad moralnim integritetom; Značaj istraživanja posljedica zločina – zaključci i preporuke)

Mr. Fuad Purišević
BORAČKA ZAŠTITA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
(Sarajevo, 2000)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2000, 391 strana.

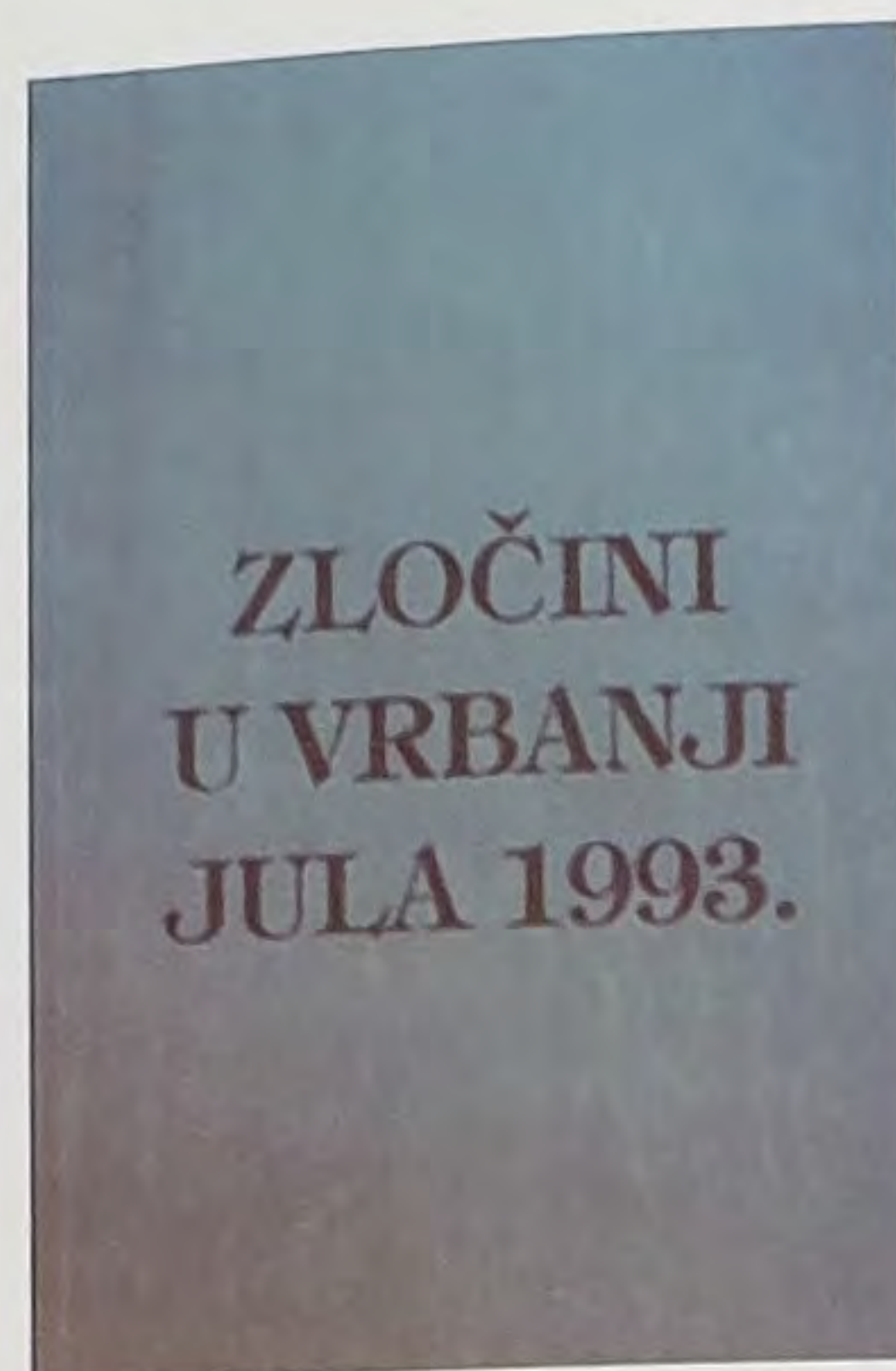
(Historijat boračke zaštite; Savremeni sistemi boračke zaštite; Reguliranje prava boračke zaštite u Bosni i Hercegovini; Ostvarivanje i postupak ostvarivanja osnovnih prava porodica poginulih, umrlih i nestalih boraca, ratnih i mirnodopskih vojnih invalida i umrlih vojnih invalida; Prava boračke populacije od Drugog svjetskog rata do danas)

Prof. dr. Smail Ćekić,
Prof. mr. Muharem Kreso,
Dr. Bećir Macić
GENOCID U SREBRENICI
"SIGURNOJ ZONI" UJEDINJE-
NIH NACIJA, JULA 1995.
(Sarajevo, 2000)

Edicija "SREBRENICA 1995.",
Knjiga 3, Institut za istraživanje
zločina protiv čovječnosti i me-
đunarodnog prava Sarajevo,
Sarajevo, 2000, 532 strane.

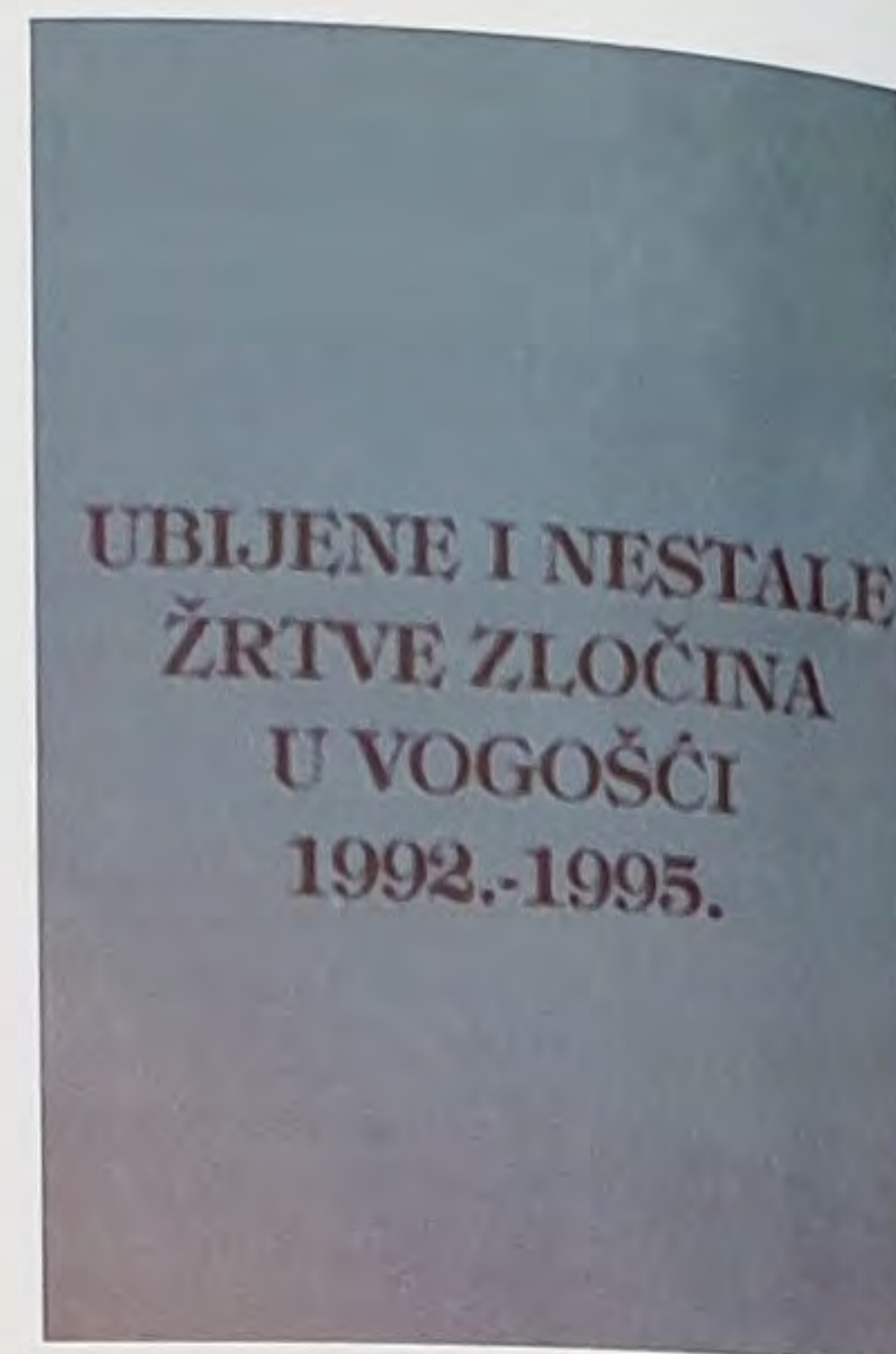
(Izveštaj o Srebrenici General-
nog sekretara Ujedinjenih Naci-
ja, od 15. novembra 1999; Ne-
dostatak volje da se zaustavi
agresija i spriječi genocide nad
Bošnjacima; Konktekst događa-
ja – okolnosti pod kojima su u
BiH uvedene "sigurne zone"
UN-a; "Sigurne zone" – uvode-
nje, definicija, politika; Primje-
na politike "sigurnih zona"
(kontroverze i opstrukcije); Na-
pad na Srebrenicu i upotreba
zračne sile; Prikrivanje zločina;
Ocjene i pouke gneocida u Sre-
brenici; Karakter "sukoba" u Bo-
sni i Hercegovini; Prilozi)

ZBORNİK RADOVA
ZLOČINI U VRBANJI
JULA 1993.
(Sarajevo, 2001)

Zbornik radova, Institut za is-
traživanje zločina protiv čovje-
čnosti i međunarodnog prava
Sarajevo, Sarajevo, 2001, 514
strana.

(Bugojno – razvoj i prilike do
agresije; Planiranje i učešće Re-
publike Hrvatske u zločinima;
Događaji koji su predhodili zlo-
činima; Izvršenje zločina u
Vrbanji; Obim, oblici i karakte-
ristike počinjenih zločina; Žrtve
zločina; Odgovornost za zloči-
ne; Prilozi, Dokumenti, Svjedo-
čenja)

Enes Muračević
UBIJENE I NESTALE
ŽRTVE ZLOČINA U
VOGOŠĆI 1992.-1995.
(Sarajevo, 2001)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarod-
nog prava Sarajevo, Sarajevo,
2001, 385 strana.

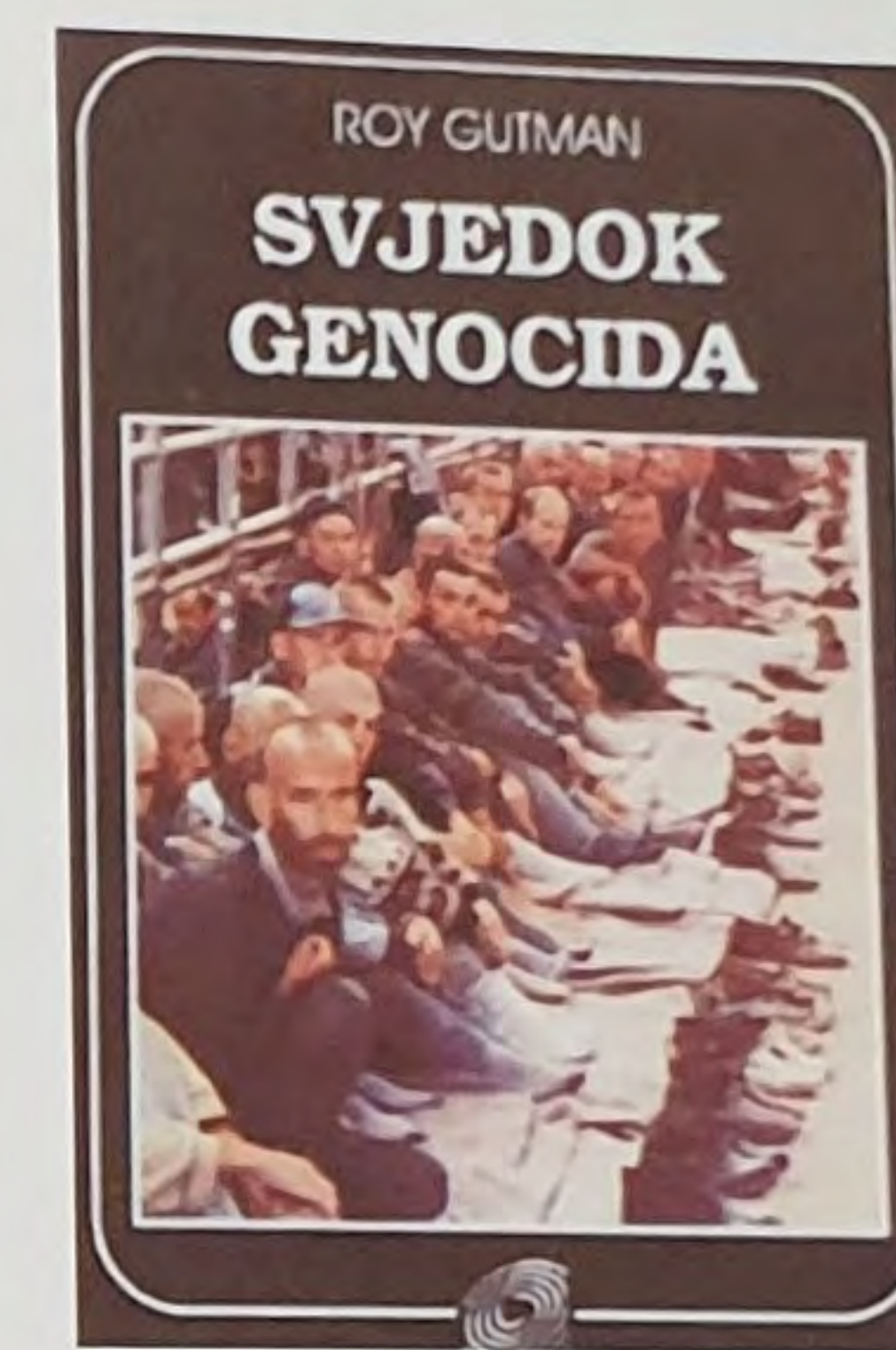
(Hapšenje civila; Logori, Maso-
vne i pojedinačne likvidacije ci-
vila; Zločini Jovana Tintora;
Stanje u logoru "Bunker"; Ubis-
tva u "živom štitu"; Odgovor-
nost za zločine dr. Nikole Po-
plašena; Ubijeni i nestali; Mape
i dokumentarne fotografije)

Dr. Bećir Macić
ZLOČINI PROTIV MIRA
(Sarajevo, 2001)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarod-
nog prava Sarajevo, Sarajevo,
2001, 530 strana.

(Opće određenje pojma "agresi-
ja"; Velikodržavni Projekti; Pod-
sticanje na agresiju; Planiranje
agresije; Pripremanje agresije;
Planovi za izvršenje; Subjekti
izvršenja; Instrumenti izvrše-
nja; Pomagači-saučesnici izvrše-
nja agresije; Nedoželjena
sredstva i načini borbe; Objekti
agresije; Prilozi)

Roy Gutman
SVJEDOK GENOCIDA
(Sarajevo, 1995)

Vijeće Kongresa bosansko-mu-
slimanskih intelektualaca Sara-
jevo u saradnji sa Udruženjem
Muslimana za antigenocidne
aktivnosti "MAG" Sarajevo i In-
stitut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarod-
nog prava Sarajevo, biblioteka
"POSEBNA IZDANJA", Saraje-
vo, 1995, 280 strana.

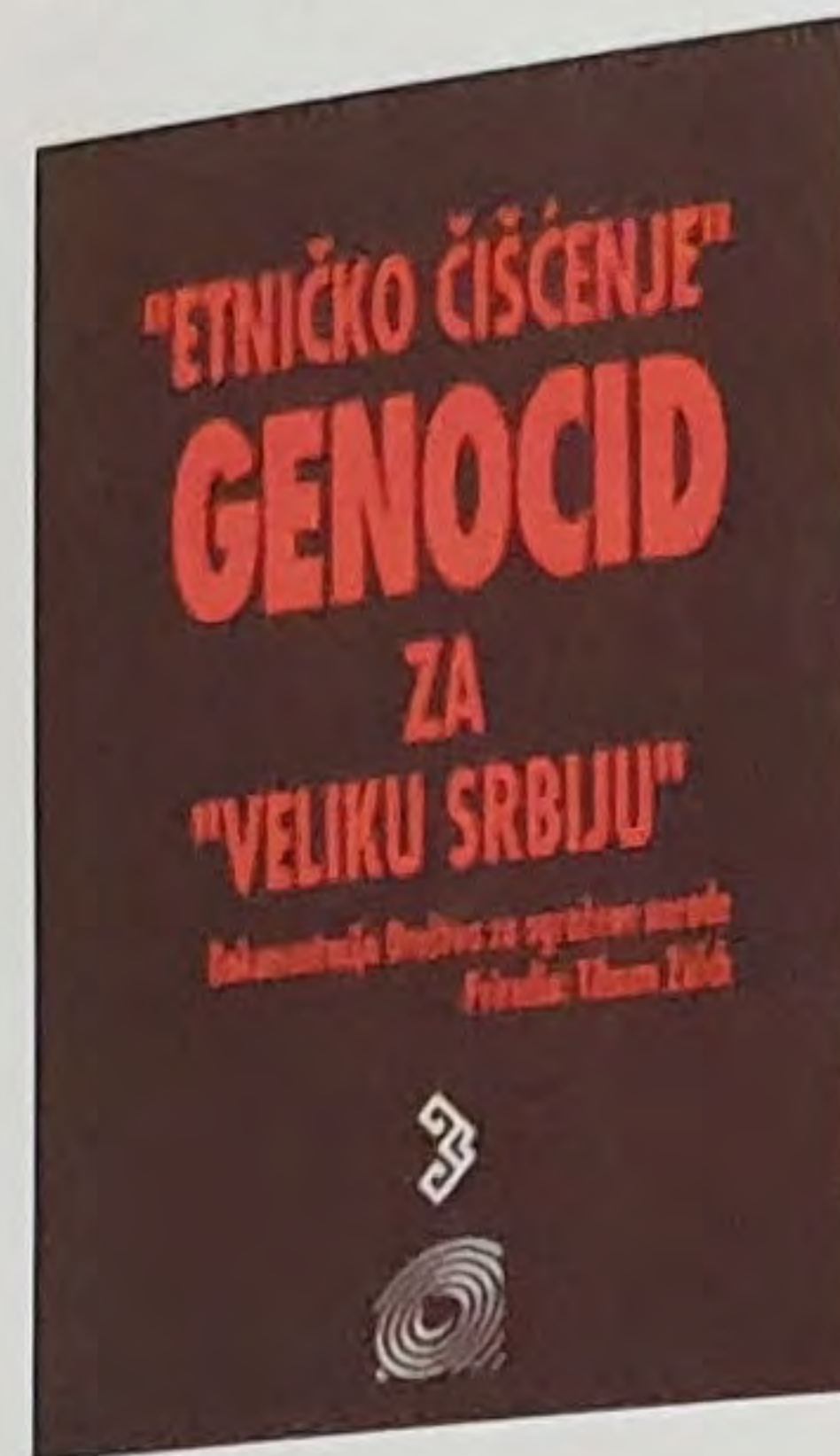
(Etničko čišćenje; Zatvorenici
srpskog rata; "Poput Auschwit-
za", Logor smrti, Gulag; Bosan-
ska strava silovanja; Hrvatsko-
muslimanski sukob; Sramota u
Bosni; Bolnica na rubu opstan-
ka; Nauslišene molbe; Logori u
Bosni; Francuzi se pokušavaju
opravdati za neaktivnost u Bo-
sni; Ključna uloga Jugoslavije u
napadu na Goražde)

Dževad Salkić
POČECI AGRESIJE NA BOSNU
I HERCEGOVINU,
Izložba – SVJEDOČENJA SA
EKRAANA
(dvojezično izdanje:
bosanski/engleski)
(Sarajevo, 1995)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarod-
nog prava Sarajevo i RTV Bos-
ne i Hercegovine, Bonn 31.8-
4.9.1995.

(Okupacija Bosne i Hercego-
vine; Žrtve genocida Arkanovih i
drugih snaga iz Srbije; Zločini u
Bijeljini, Višegradu, Foči, Ku-
presu, Mostaru, Bosanskom
Brodu, Sarajevu, Čapljini...; Po-
kušaj zauzimanja Sarajeva; Pro-
goni i masovna ubistva; Uništa-
vanje infrastrukturnih, obrazo-
vnih, zdravstvenih, vjerskih i
drugih objekata)

ZBORNIK RADOVA
"ETNIČKO ČIŠĆENJE" –
GENOCID ZA "VELIKU SRBIJU"
(Sarajevo, 1996)

Dokumentacija Društva za ugrožene narode priredio Tilman Zülch, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca Sarajevo, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo i Bosanski kulturni centar Sarajevo, Sarajevo, januar 1996, 355 strana.

("Etničko čišćenje": pozadina i motivi "etničkog čišćenja"; "Etničko čišćenje" i međunarodno pravo; "Etničko čišćenje" po regionima; Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Vojvodina, Sandžak, Kosovo; Kako prevazići "etničko čišćenje"; Masovna silovanja u Bosni i Hercegovini; Nije građanski rat nego genocid; Ne kapitulirati pred nepravdom)

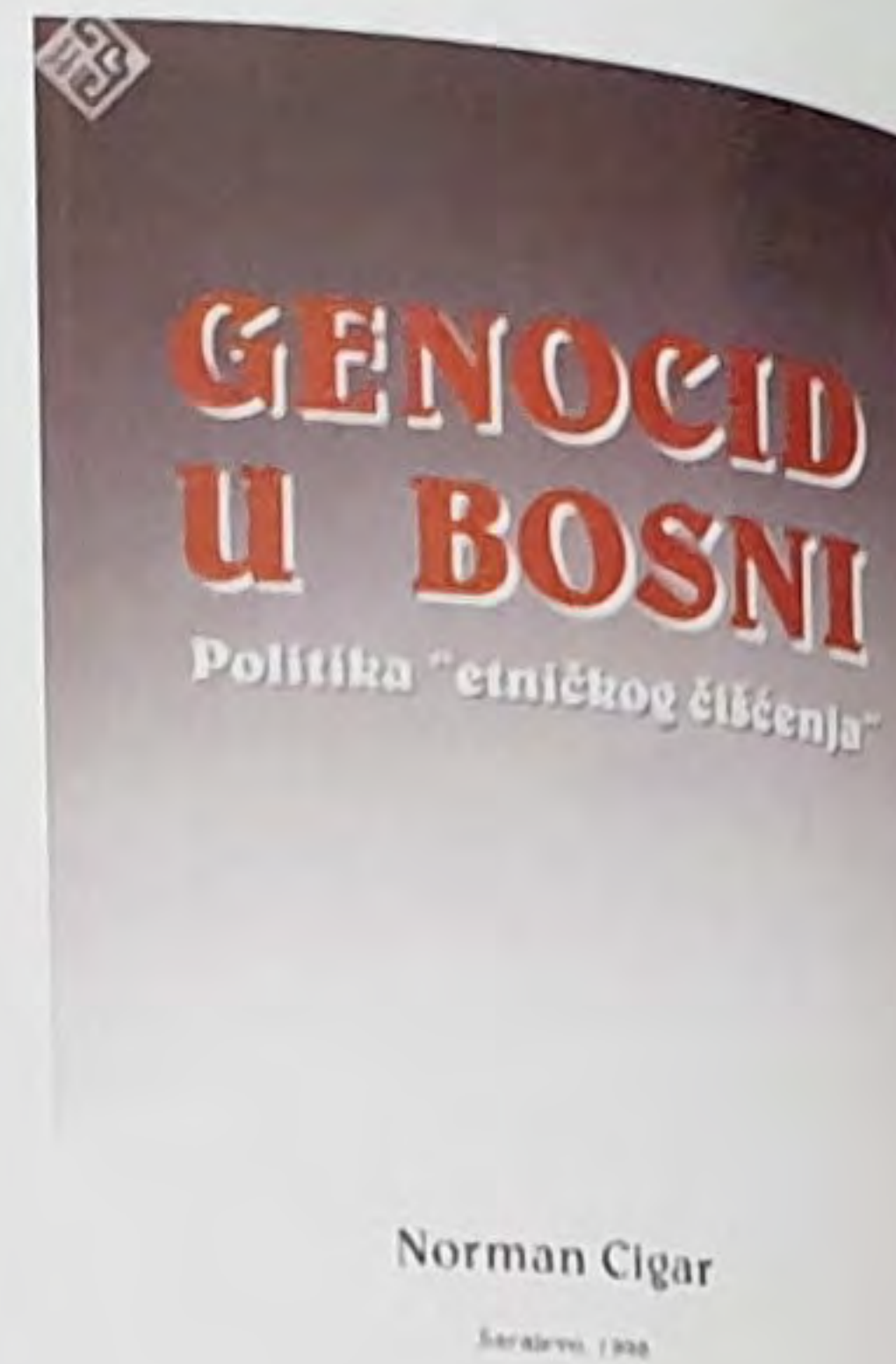

ZBORNIK RADOVA
PJESNIKOV STRAH OD
STVARNOSTI
(16 odgovora na P. Handkeovo
ZIMSKO PUTOVANJE U
SRBIJU)

/priredio Tilman Zülch/
(Sarajevo, 1998)

Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca Sarajevo i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, biblioteka POSEBNA IZDANJA, br. 23, Sarajevo, 1998, 105 strana.

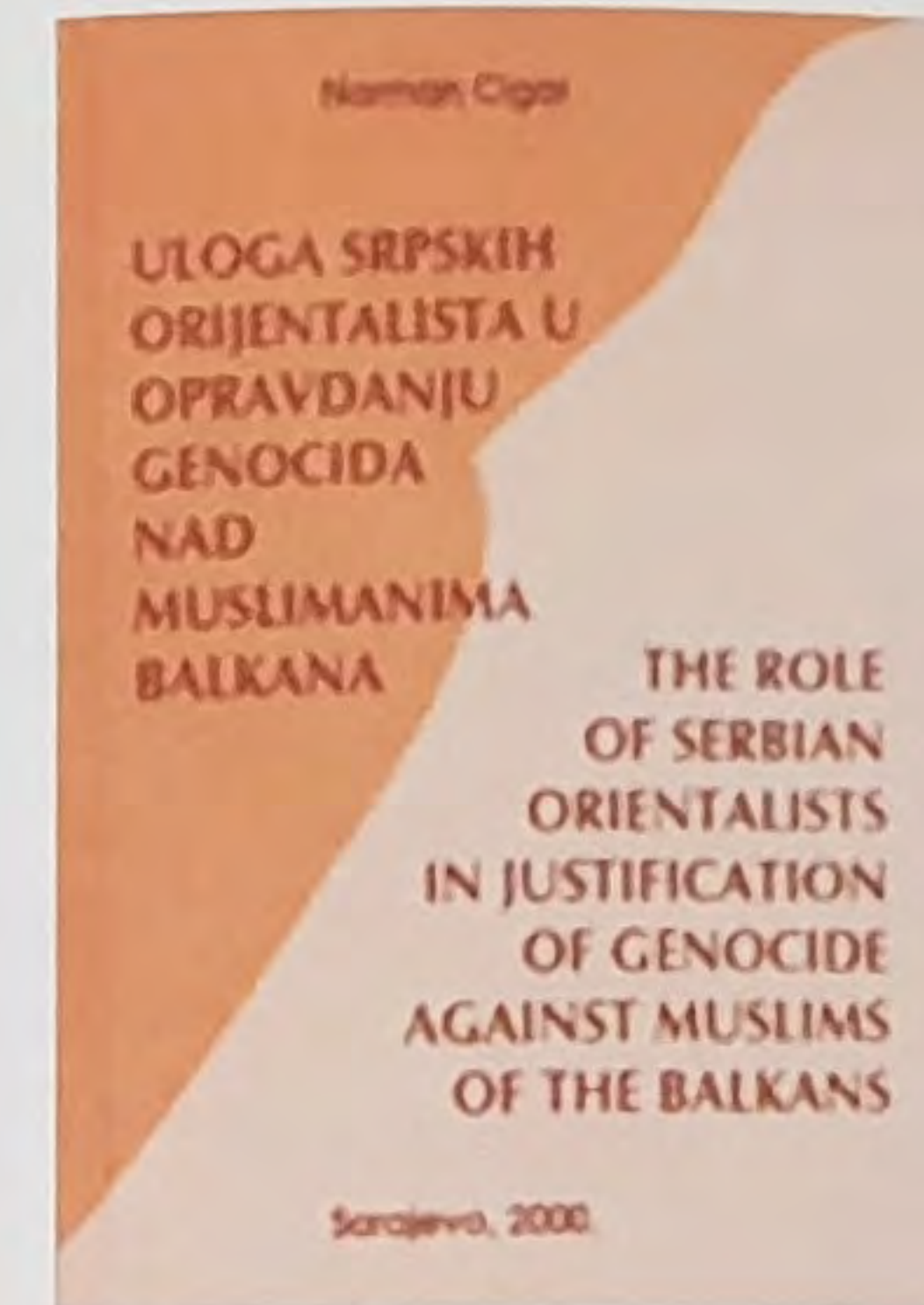
(Konačno razgovarajte sa žrtvama "Velike Srbije", gospodine Handke; Jahanje Balkanom; Pisac Petar i njegova pravda; Duhovno srozavanje politizirajućih poeta; Usamljeni tragač za istinom; Komentar o Handkeu; Tvrdoglavi misionar; Peter Handke u Frankfurtu)

Prof. dr. Norman Cigar
GENOCID U BOSNI
Politika "etničkog čišćenja"
(Sarajevo, 1998)

Bosanski kulturni centar Sarajevo (izdavač) i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo (suizdavač), Sarajevo, 1998, 262 strane.

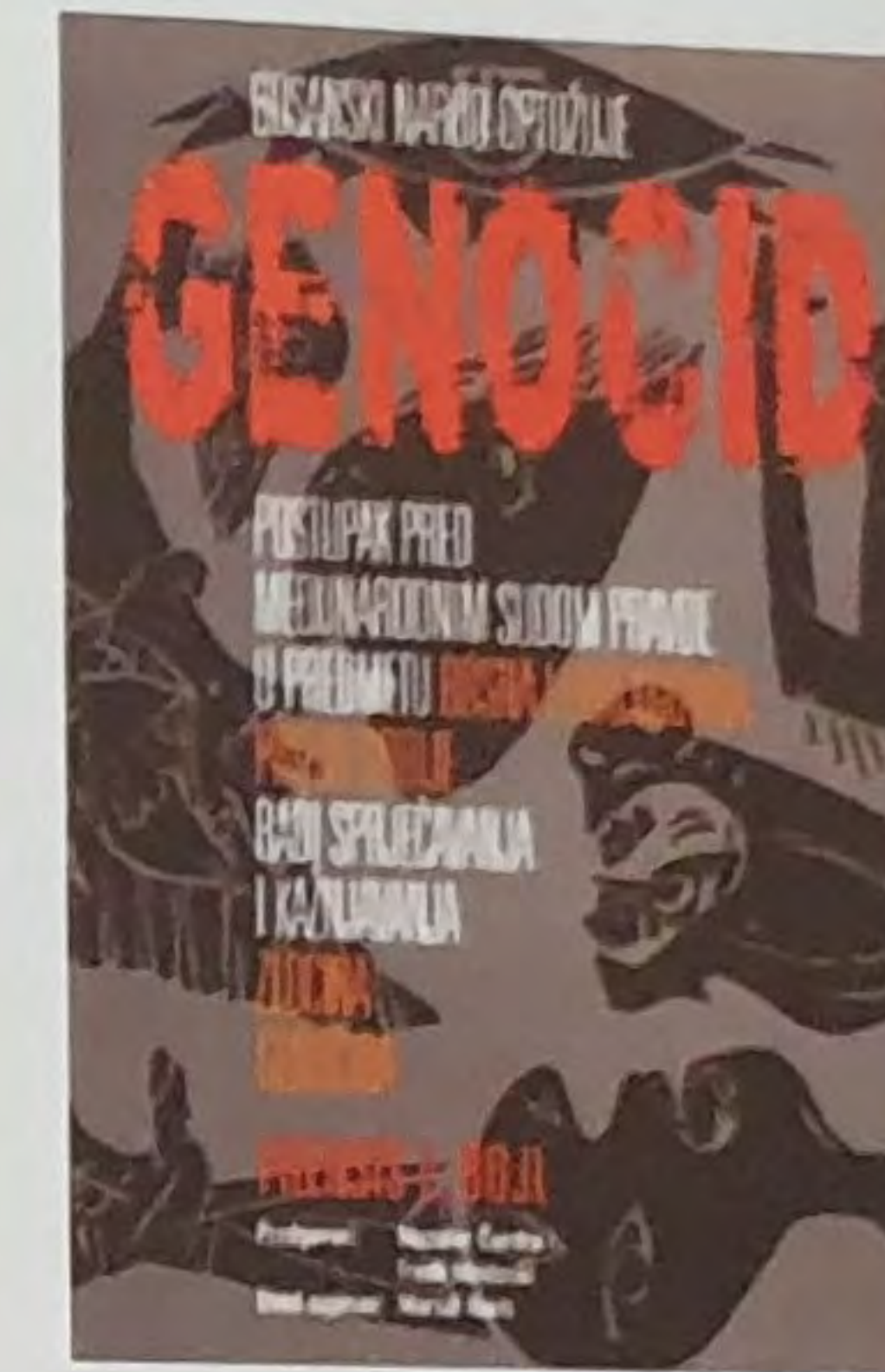
(Genocid – Osnovni pojmovi; Historijski kontekst – analitički alat ili ludačka košulja?; Pripremna faza – Popločavanje puta u genocid; Dileme odgovornosti – Jesu li Muslimani imali druge mogućnosti; Faze implementacije – Prepoznatljiv obrazac viktimizacije; Sindrom poricanja – Žrtve i posmatrači sa strane)

Prof. dr. Norman Cigar
ULOGA SRPSKIH ORIJENTALISTA U OPRAVDANJU GENOCIDA NAD MUSLIMANIMA BALKANA – THE ROLE OF SERBIAN ORIENTALISTS IN JUSTIFICATION OF GENOCIDE AGAINST MUSLIMS OF THE BALKANS (dvojezično izdanje – bosanski/engleski)
(Sarajevo, 2000)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo i Bosanski kulturni centar Sarajevo, Sarajevo 2000, 139 strana.

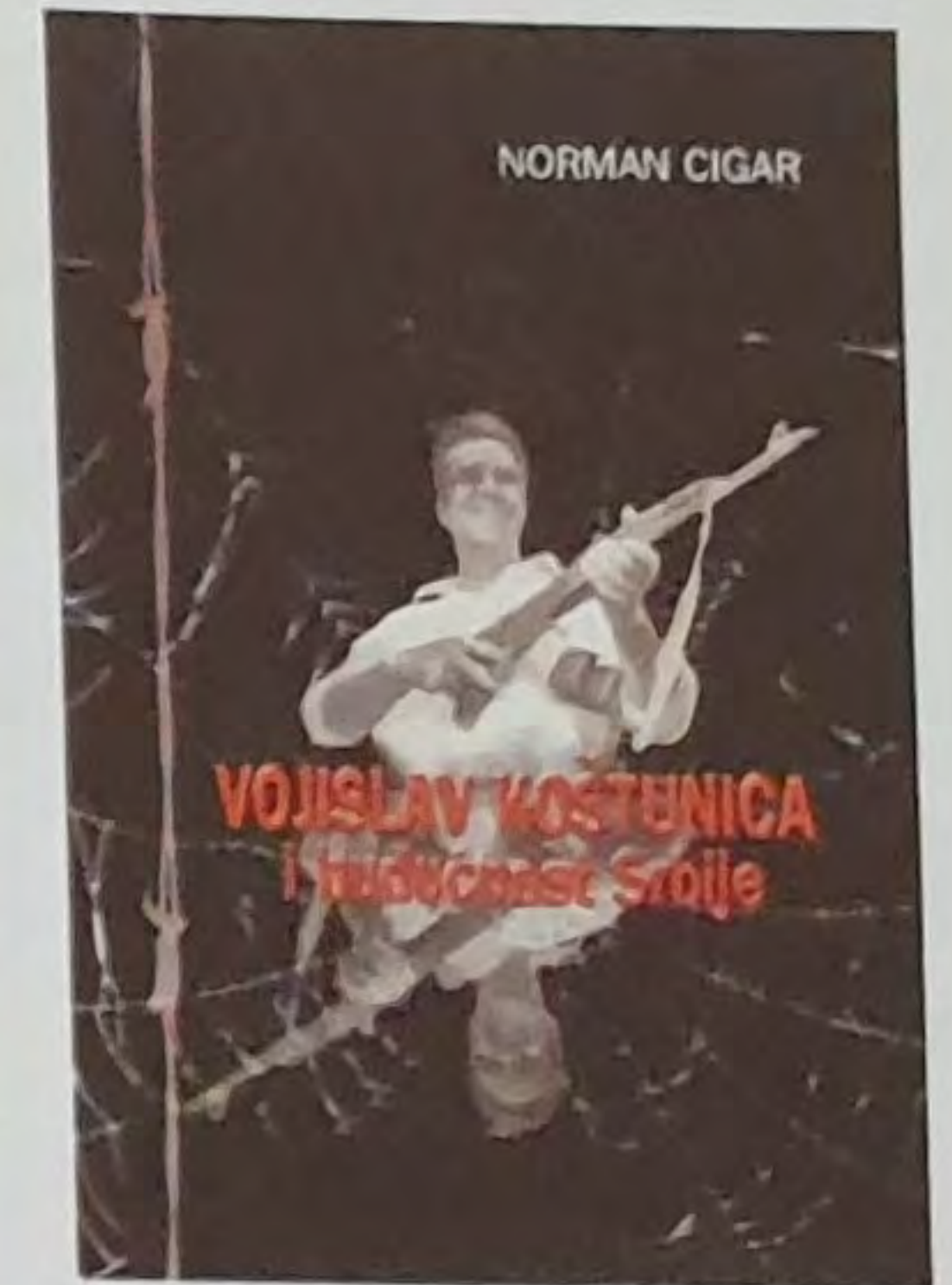
(Srpski orijentalisti osiguravaju naučnu podršku; Orijentalizam i nacionalizam – razvijanje simbioze; Utiranje puta za genocid; Muslimani kao egzistencijalna prijetnja svemu; Stalna prijetnja; Muslimanska zavjera protiv Srbije i Zapada; Upozoravajuća misija; Od analize do advokature – opravdavanje genocida)

Prof. dr. Boyle Francis Antony
BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA GENOCID: Postupak pred Međunarodnim sudom pravde u predmetu Bosna i Hercegovina protiv Srbije radi sprječavanja i kažnjavanja zločina
(Sarajevo, 2000)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2000, 547 strana.

(Odluka o podnošenju tužbe u vezi sa primjenom Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije – Srbije i Crne Gore; Zahtjev o pokretanju postupka; Zahtjev za izricanje privremenih mjera zaštite koji je podnijela Vlada Republike Bosne i Hercegovine 29. marta 1993; Javne rasprave Sudskog vijeća)

Prof. dr. Norman Cigar
VOJISLAV KOŠTUNICA I
BUDUĆNOST SRBIJE
(Sarajevo, 2002)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo i KULT/B Sarajevo, 2002, 228 strana.

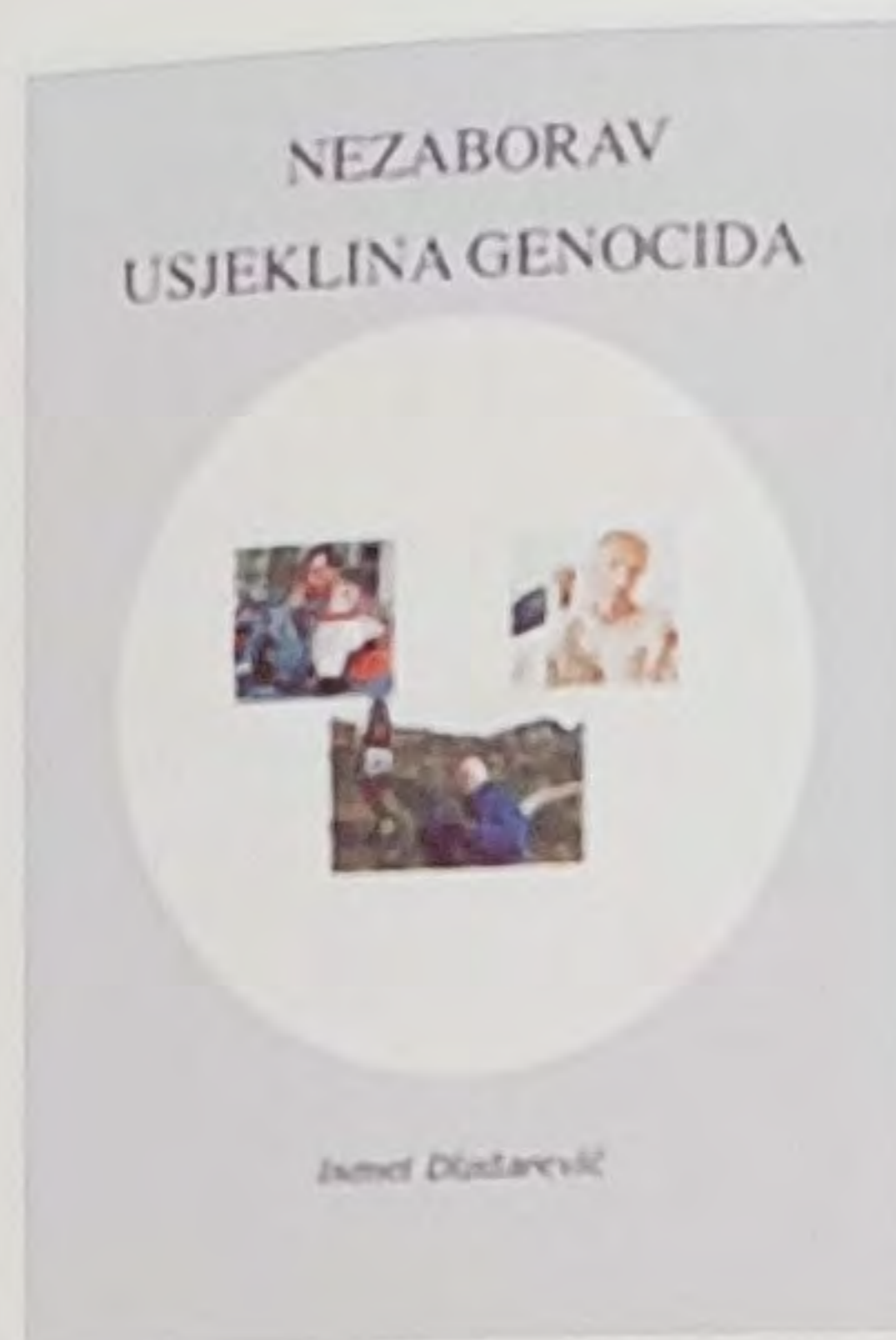
(Osnovni pojmovi; Paradigma jednog nacionaliste; Realnost političke moći i paradigme; Ocjena pokazatelja promjena; Konfrontacije u prošlosti kao ogledalo konflikata; Izgledi za budućnost; Zaključci i Prilozi)

Mr. Ramo Arnautović
DJEČIJI DOMOVI ZA
RATNU SIROČAD U BOSNI I
HERCEGOVINI 1945-1960.
(Sarajevo, 2003)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunaro-
dnog prava Sarajevo, 2003, 353
strane.

(Bosanski model; Traganje za
optimalnim – Period 1945-1948;
Stabilizacija 1948-1952; Postepe-
no gašenje – Period 1952-1960. i
Zaključna razmatranja)

Prof. dr. Ismet Dizdarević
NEZABORAV USJEKLINA
GENOCIDA
(Sarajevo, 2003)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunaro-
dnog prava Sarajevo, 2003, 226.
strana.

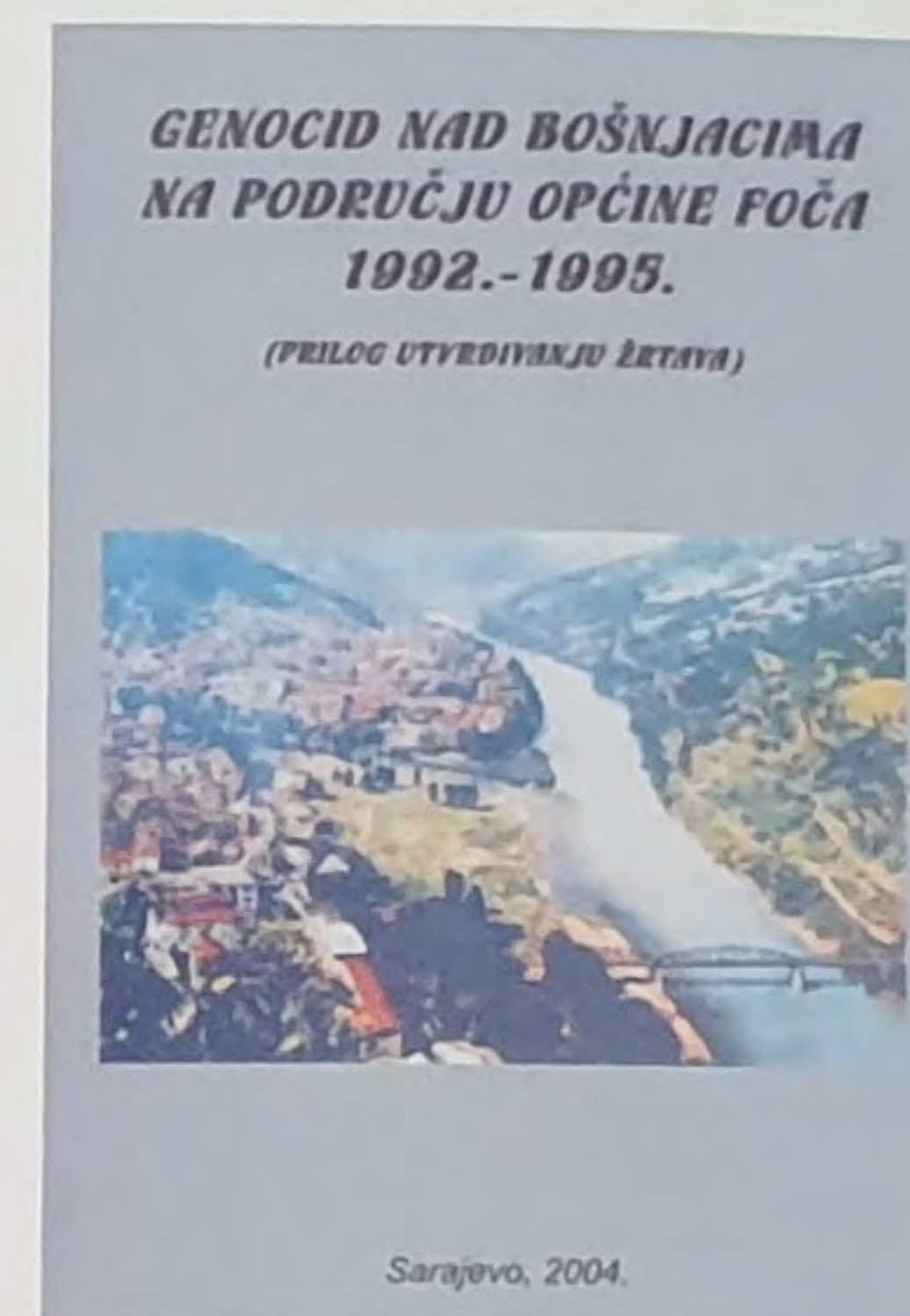
(Studije i eseji o psihološkim di-
menzijama genocida; Promocije
knjiga o agresiji, genocidu i od-
brani BiH; Iskrojenjivanje etno-
centrizma, ostvarivanje potreba
povratka i oporavak traumatiziranih osoba)

RUŽE IZGORJELE
Užasi rata u dječijim očima
(Sarajevo, 2003)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunaro-
dnog prava Univerziteta u Sara-
jevu i EL-KALEM – Izdavački
centar Rijaseta Islamske Zajedni-
ce u Bosni i Hercegovini Saraje-
vo, Sarajevo, 2003, 239 strana.

(Uvod; Ruže izgorjele; Djeca
crtaju i pišu; Mjesta spominja-
naj događaja (karta); Očima
djece; Tuzla – luka spasa; Kako
smo preživjeli; Čemu se djeca
nadaju poslije rata)

Preljub Tafro,
Dr. Bećir Macić
GENOCID NAD BOŠNJACIMA
NA PODRUČJU FOČE 1992-
1995. (PRILOG UTVRĐIVANJU
ŽRTAVA)
(Sarajevo, 2004)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunaro-
dnog prava Sarajevo, Sarajevo,
2004, 461 strane.

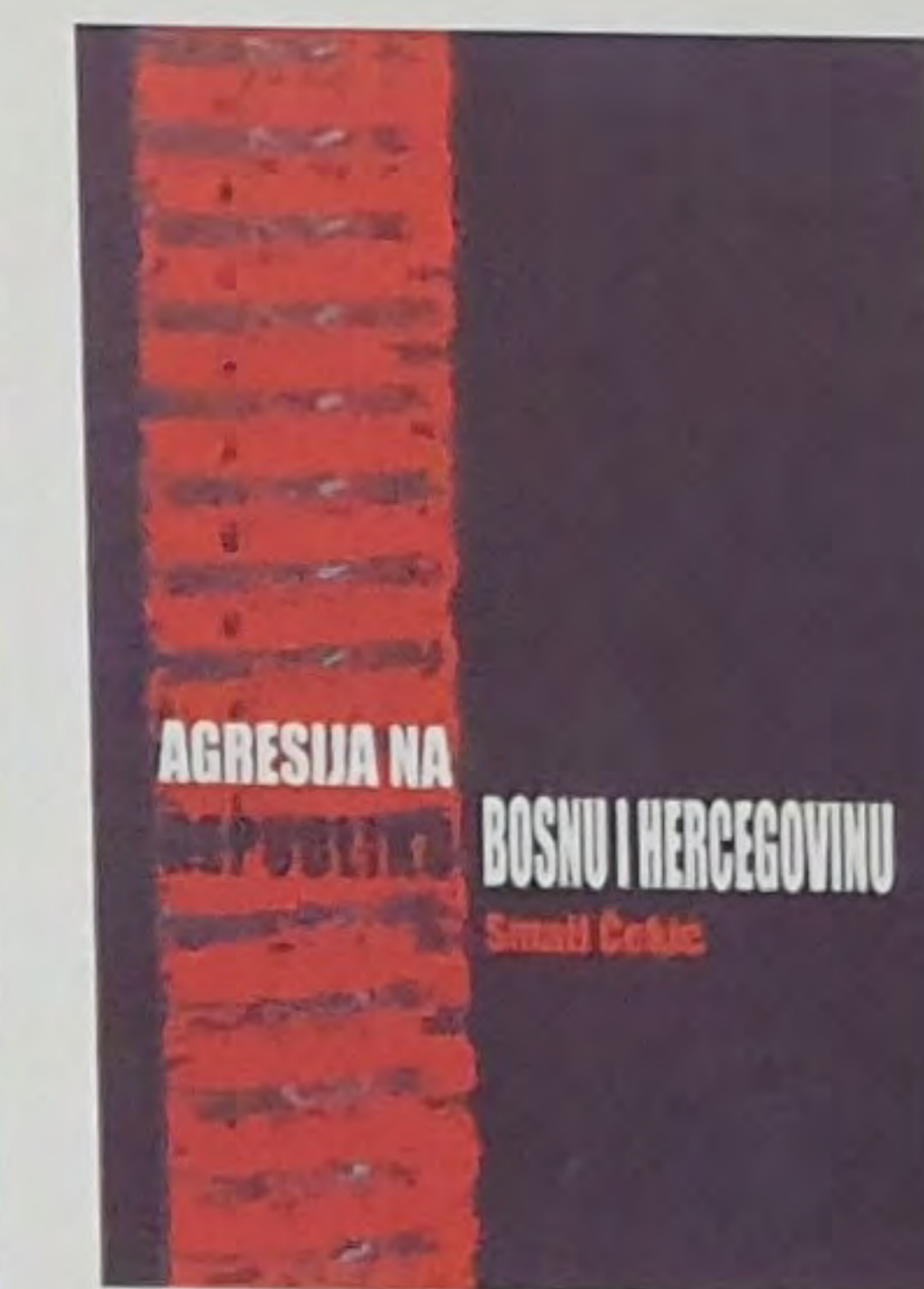
(Žrtve na području Foče –
Izvan logora po mjesnim zaje-
dnicama; Žrtve u logoru kazne-
no-popravni dom; Prilozi –
Svjedočenja; Stanovništvo op-
štine Foča prema izjašnjanju
o nacionalnoj pripadnosti po
naseljenim mjestima prema po-
pisu iz 1991; Dokumentarne fo-
tografije)

Mr. Vahid Karavelić
AGRESIJA NA BOSNU I
HERCEGOVINU
(Sjeveroistočna Bosna 1991. do
1992)
(Sarajevo, 2004)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunaro-
dnog prava Sarajevo, Sarajevo,
2004, 377 strana.

(Društvene i političke promjene
u SFRJ u periodu 1990-1992; Po-
litičko-vojni odnosi beograd-
skog režima; JNA sa SDS Bosne
i Hercegovine u izvođenju
agresije na Bosnu i Hercego-
vinu; Sjeveroistočna Bosna u po-
litičkim i vojnim planovima
agresora i realizacija tih plano-
va; Odbrana sjeveroistočne Bo-
sne od agresije; Prilozi)

Prof. dr. Smail Čekić
AGRESIJA NA REPUBLIKU
BOSNU I HERCEGOVINU
Planiranje, priprema, izvođenje
(knjiga 1 i 2)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunaro-
dnog prava Sarajevo, Sarajevo,
2004, 1328 strana.

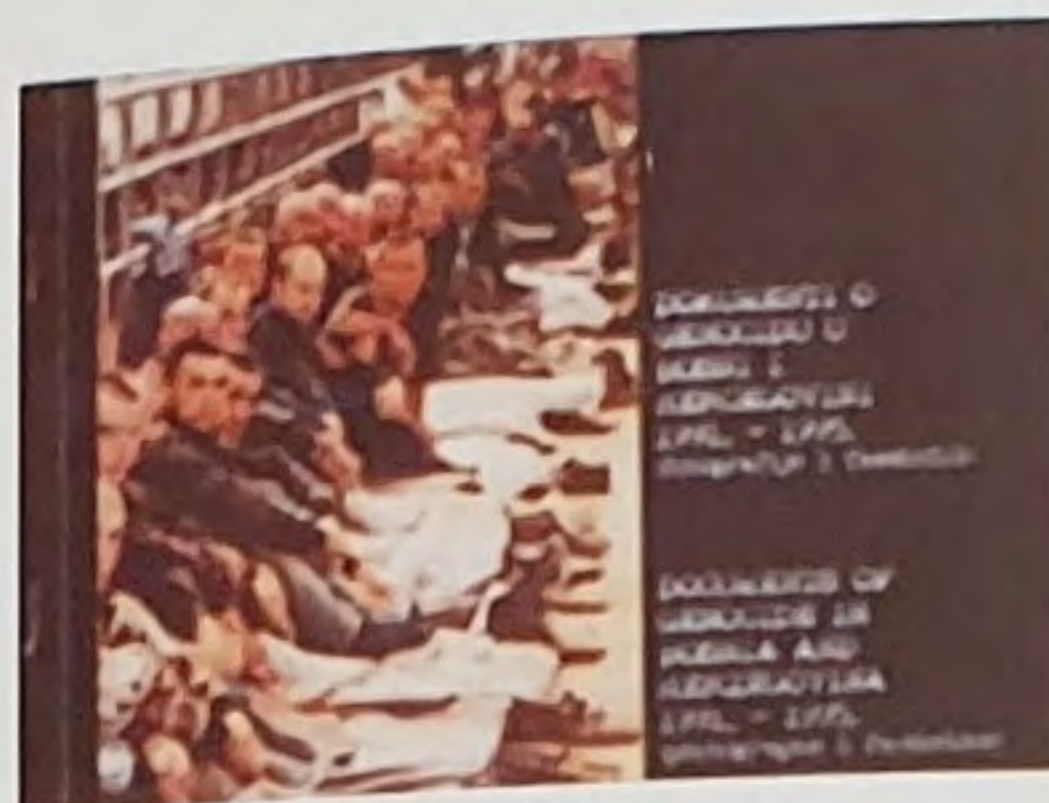
(Udar na ustavni koncept od-
brane SFRJ; Srpski velikodrža-
vni projekat i planiranje zloči-
na; Velikosrpski pokret; Pred-
sjedništvo SFRJ do marta 1991;
Omeđivanje granica Velike
Srbije; Konstituisanje velikos-
rpske pete kolone u Bosni i
Hercegovini; Neposredne pri-
preme za agresiju; Oružane for-
macije velikosrpskog agresora i
njihova logistika; Uključivanje
Republike Hrvatske u agresiju
na Republiku Bosnu i Hercego-
vinu)

DOKUMENTI O ZLOČINIMA U SREBRENICI
(Fotografije i faksimili)
(Sarajevo, 1997)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 12. juli 1997, 56 strana.

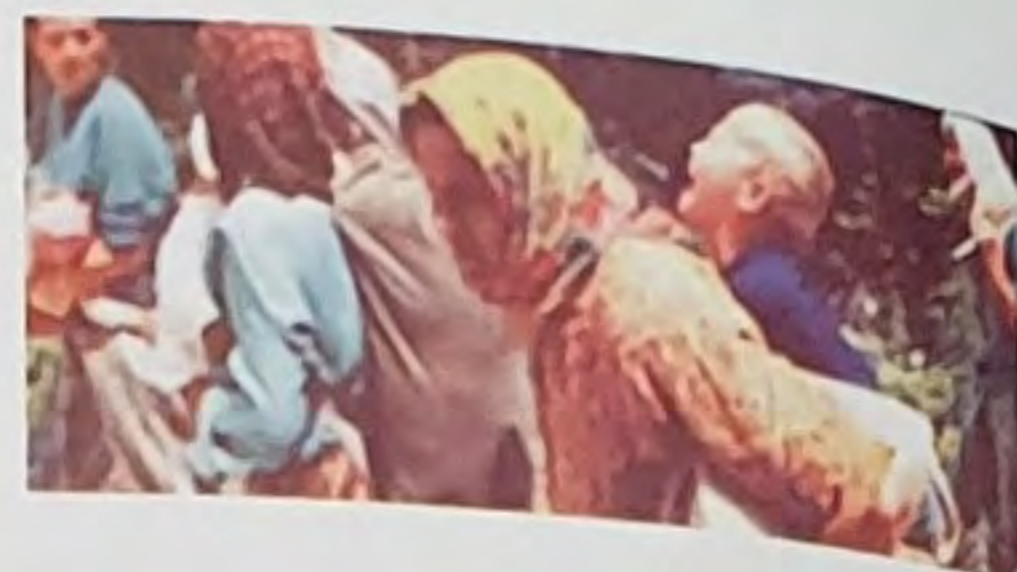
(Uvod; Fotografije; Mapa Srebrenice – "zaštićene zone Ujedinjenih nacija"; Pisma generala Janviera generalu Mladiću, 11. juli 1995; Obustava vazдушnih udara nad Srebrenicom 11. jula 1995, Spisak nestalih civila koje je 13. jula 1995. Holandski bataljon predao agresoru i dr.)

DOKUMENTI O GENOCIDU U BOSNI I HERCEGOVINI 1992-1995.
(Fotografije i faksimili)
(Sarajevo, 1998)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo i Viktimološko društvo Bosne i Hercegovine Sarajevo, Sarajevo, april 1998, 100 strana.

(Masakri nad civilima; Koncentracioni logori; Snajperska dejstva po ulicama; Sarajevska groblja; Progona sa vjekovnih ognjišta; Kako preživjeti; Uništavanje bosnaca; Kulturocid; Uništavanje sakralnih, privrednih, stambenih i drugih objekata; Srebrenica – Bošnjačka "gernika")

DOKUMENTI O ZLOČINIMA KOJI TRAJU
(Srebrenica 1995-1998)
– fotografije –
(Sarajevo, 1998)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, juli 1998.

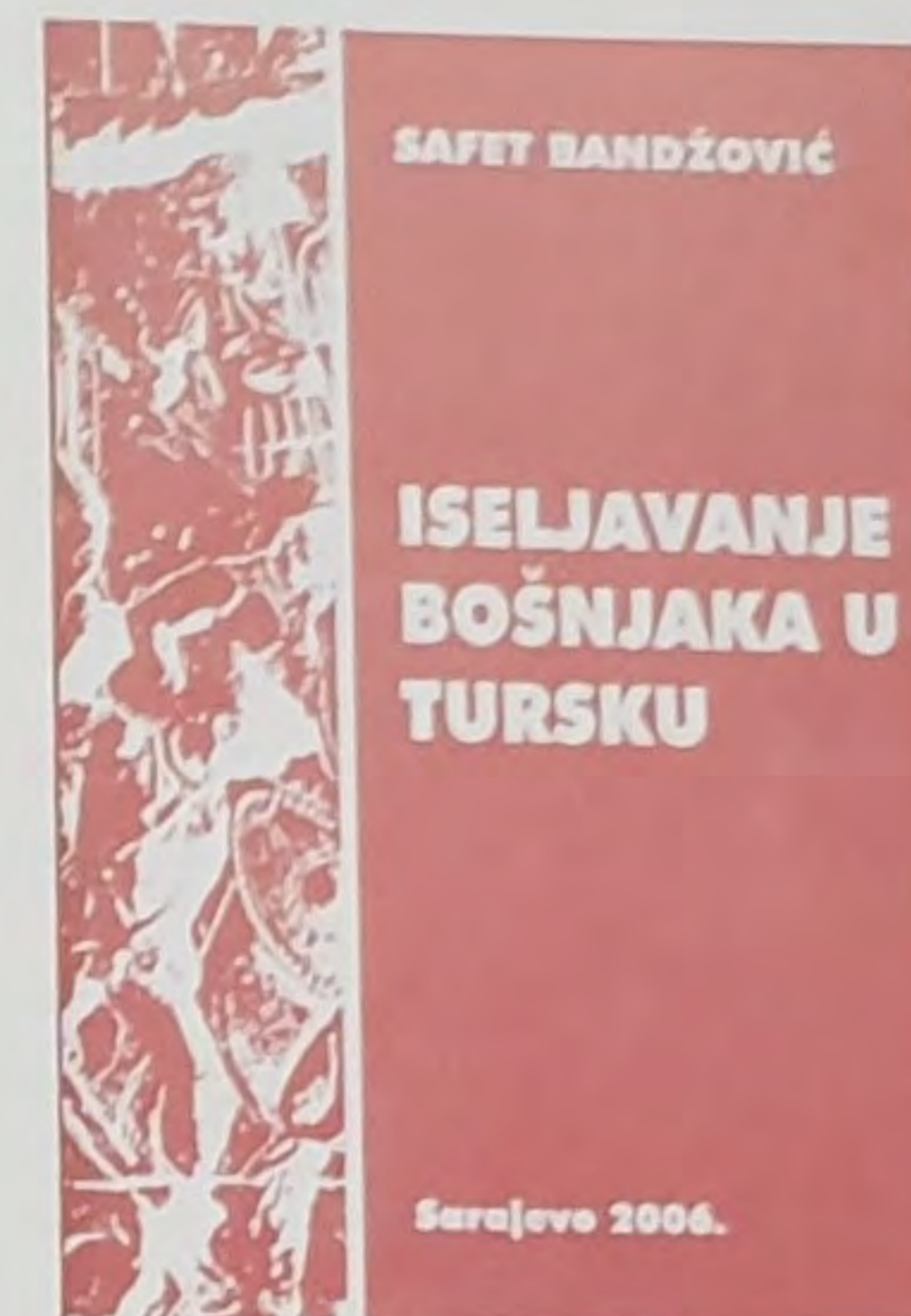
(Uvod; Desteti krug pakla kroz koji su prošli Bošnjaci u Srebrenici; Napokon, i nakon svega, komad hljeba; nepodnošljiva neizvjesnost za svoje najbliže; Traganje za istinom o sinovima i muževima)

Dr. Duljko Hasić
RATNE ŠTETE U SARAJEVU 1992-1995.
(Sarajevo, 2006)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2006, 374 strane.

(Predgovor; Uvod; Metodološka osnova istraživanja; Rezultati istraživanja: Privreda; Banke; Stambeni fond; Komunalna infrastruktura; Obrazovanje i nauka; Kultura; Zdravstvena i socijalna zaštita; Objekti sporta; Vjerski objekti; Projekti obnove Sarajeva)

Dr. Safet Bandžović
ISELJAVANJE BOŠNJAKA U TURSKU
(Sarajevo, 2006)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2006, 773 strane.

(Predgovor; Muhadžirski pokreti na Balkanu krajem XIX i početkom XX stoljeća; Iseljavanja 1912-1918; Iseljavanja između Dva svjetska rata; Iseljenički projekti i stradanje Bošnjaka u Drugom svjetskom ratu; Poratna iseljavanja u Tursku; Život u Turskoj)

Dr. Hajriz Bećirović
GENOCID U SAVREMENOJ DRUŠTVENOJ ZNANOSTI
(Sarajevo, 2007)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2007, 265 strana.

(Predgovor; Teorijsko-metodološki pristup istraživanju; Određenje pojma genocida u društvenoj znanosti; Oblici genocidnih procesa i genocidna tehnologija; Zločin genocida u Bosni i Hercegovini u svjetlu teorija genocida; Međunarodna zajednica i zločin genocida u BiH (1992-1995))

Mr. Faid Hećo
ULOGA JUGOSLOVENSKE
NARODNE ARMIIJE U
AGRESIJI NA BOSNU I
HERCEGOVINU
(Sarajevo, 2005)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Sarajevo,
2005, 410. strana.

(Knjiga je koncipirana kao teorijska studija idejnih, povijesnih, političkih i vojnih aspekata velikosrpske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, sa težištem na analizi uloge Jugoslovenske narodne armije u pripremi i izvođenju agresije na Bosnu i Hercegovinu. Društveno političke i vojne promjene u SFRJ pred njen raspad; Transformacija JNA u srpsko-crnogorsku vojsku; Specijalni rat JNA u periodu pripreme za agresiju na Bosnu i Hercegovinu; Operativno-strategijski raspored JNA na prostoru Bosne i Hercegovine pred agresiju;

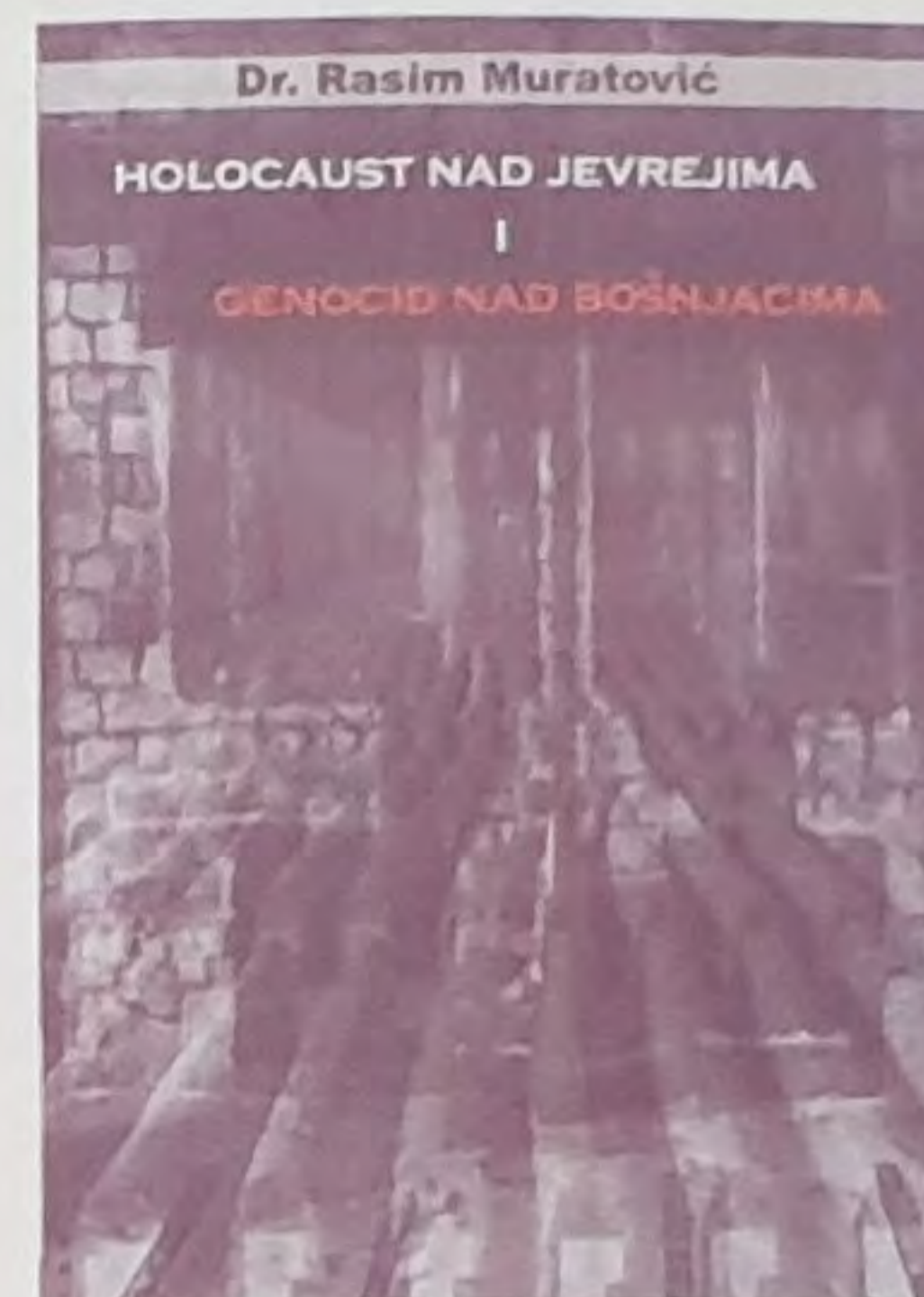
Aktivnosti JNA na naoružavanju i opremanju kolaboracionističkih snaga u BiH i raznih paravojnih formacija iz Srbije i Crne Gore; Borbena dejstva i druge aktivnosti JNA u početnom periodu agresije na BiH; Reorganizacija JNA u tri srpske vojske i formalno preimenovanje dijela JNA u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine... itd.)

fotografije, faksimili i karikature
GENOCID U SREBRENICI,
SIGURNOJ ZONI UN-a, JULA
1995. GODINE
(Sarajevo, 2007, dvojezično
izdanje: bosanski/engleski)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Sarajevo,
2007, 115 strana.

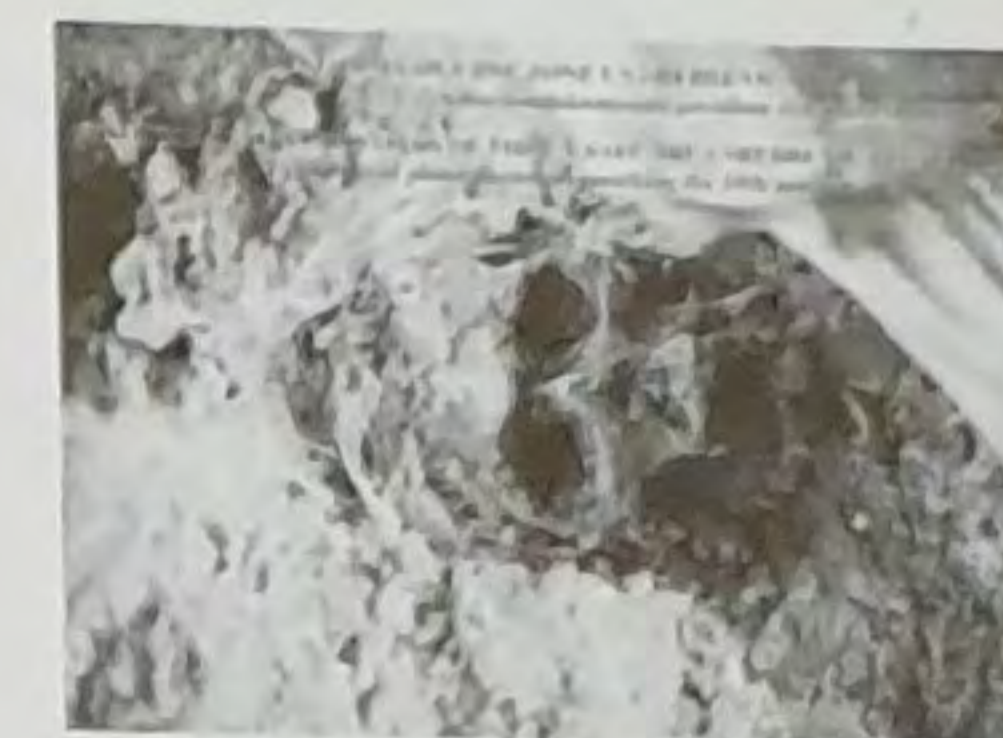
(Uvodne napomene; Do agresije na Bosnu i Hercegovinu; Srebrenica do jula 1995. godine, Srpska okupacija Srebrenice 11. jula 1995. godine, progon i genocidni pokolj Bošnjaka, Masovna smaknuća; Masovne grobnice; Memorijalni centar u Potočarima; Odnos svijeta prema genocidu u Srebrenici)

Dr. Rasim Muratović
HOLOKAUST NAD JEVREJIMA
I GENOCID NAD
BOŠNJACIMA
(Sarajevo, 2007)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Sarajevo
2007, 276 strana.

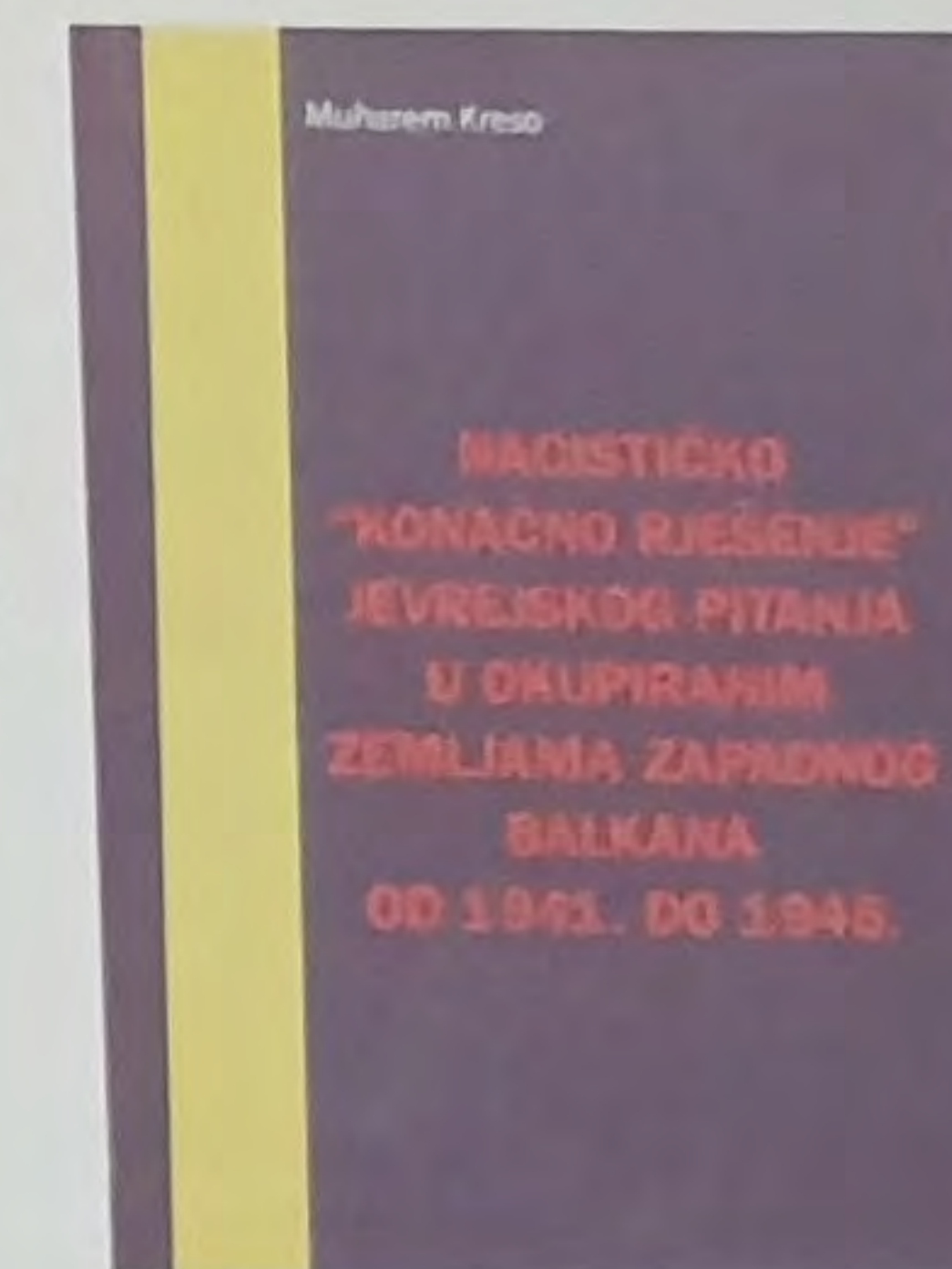
(Uvod; Holokaust; Genocid nad
Bošnjacima; Fenomenologija
zla; Jedan scenarij za budućnost)

Izložba fotografije dokumenata
povodom desetogodišnjice
zločina
GENOCID NAD BOŠNJACIMA
SIGURNE ZONE UN
SREBRENICA JULA 1995.
GODINE
(Sarajevo, 2005, dvojezično
izdanje: bosanski/engleski)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Sarajevo
2005, 76 strana.

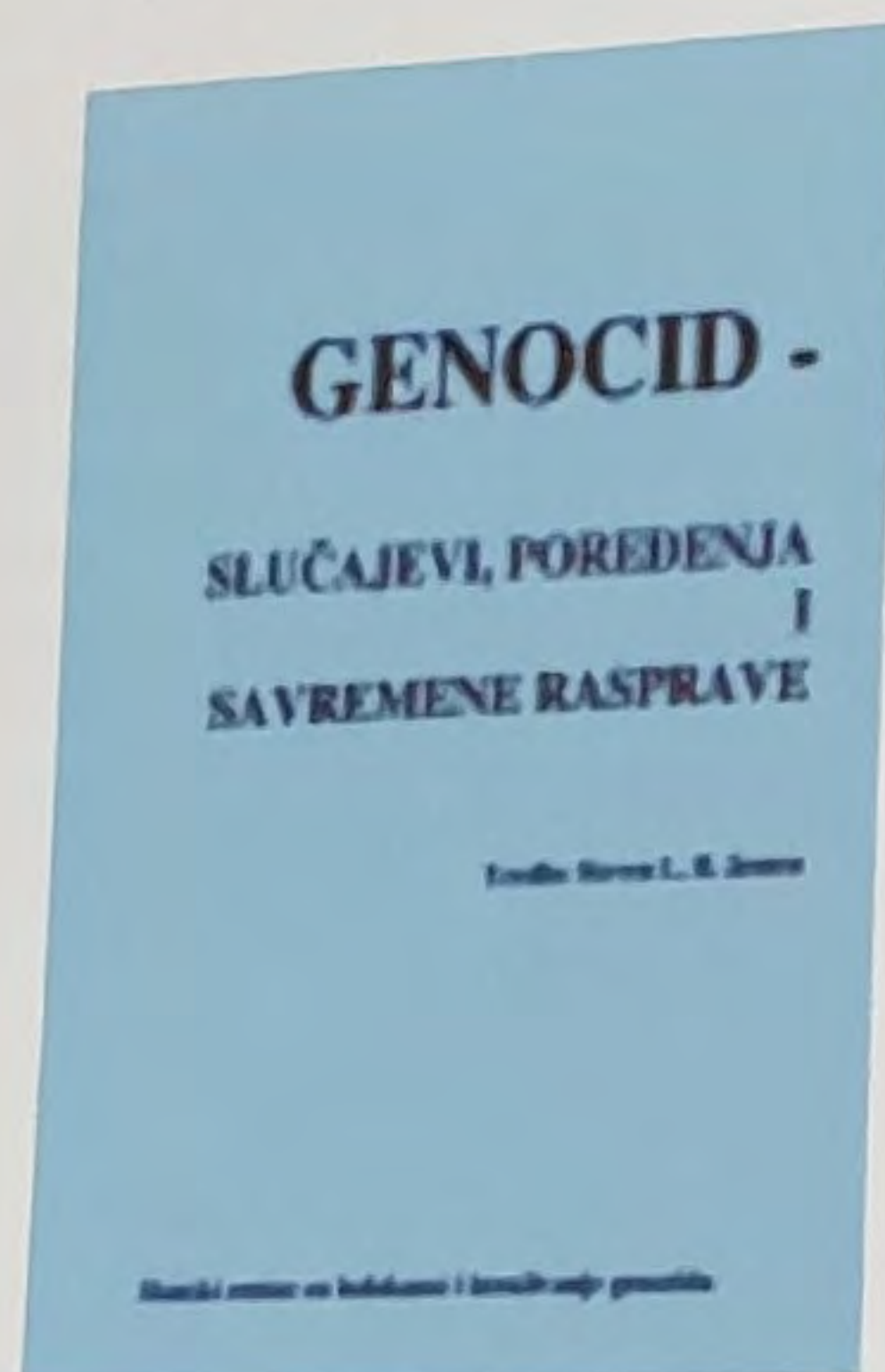
(Uvodne napomene; Srebrenica
do agresije na Bosnu i Hercegovinu;
Srebrenica do jula 1995.
godine, Srpska okupacija Srebrenice
11. jula 1995. godine, progon i
genocidni pokolj Bošnjaka, Prihvatni
kamp u Dubravama kod Tuzle; Masovna
smaknuća; Pokušaj spasavanja kroz
planinske vrleti Podrinja, Masovne
grobnice; Memorijalni centar u
Potočarima; Odnos svijeta prema
genocidu u Srebrenici)

Prof. mr. Muharem Kreso
NACISTIČKO "KONAČNO
RJEŠENJE" JEVREJSKOG
PITANJA U OKUPIRANIM
ZEMLJAMA ZAPADNOG
BALKANA OD 1941. DO 1945.
(Sarajevo, 2006)

Institut za istraživanje zločina
protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Sarajevo, Sarajevo
2007, 276 strana.

(Predgovor; Uvod; Koncept Hitlerove
prostorne politike i Jevreji Evrope;
Jevreji na prostoru Balkana Jugoslavije
do Drugog svjetskog rata; Jevrejska
zajednica u okupiranoj Jugoslaviji i
Albaniji 1941. godine; Invazivni
period fašističke okupacije; Specifična
sudbina u aprilskom ratu zarobljenih
Jevreja; Uklanjanje Jevreja na
njemačkom okupacionom području;
Stradanje Jevreja na ostalim okupacionim
područjima; Stradanje iz Srednje
Evrope izbjeglih i na prisilan rad
dovedenih Jevreja; Specifičnosti
položaja Bosne i Hercegovine i
stradanja njenih Jevreja)

Uredio prof. dr. Steven L. B. Jensen
GENOCID – SLUČAJEVI, POREĐENJA I SAVREMENE RASPRAVE
(Sarajevo, 2007, bosansko izdanje)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2007, 403 strane.

(Uvod; Slučajevi i uporedne perspektive; Savremene rasprave; Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju)

MILOŠEVIĆU DOKAZAN
GENOCID U BOSNI

– Međupresuda Haškog tribunala od 16. juna 2004. –

Međupresuda Haškog tribunala od 16. juna 2004.
MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID U BOSNI
(Sarajevo, 2007, bosansko i englesko izdanje)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo 2007, 253 strane.

(Uvod; Primjena pravila 98 BIS – PRAVO; Prigovori na tri optužnice; Dispozitiv; Izdvojeno mišljenje sudije Patricia Robinsona; Suprotno mišljenje sudije O-gon Kwon)

POLITIKE
FANTAZIJA

Esad Zgodić

Prof. dr. Esad Zgodić
POLITIKE FANTAZIJA: O ratu protiv Bosne i Hercegovine
(Sarajevo, 2005)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo 2005, 252 strane.

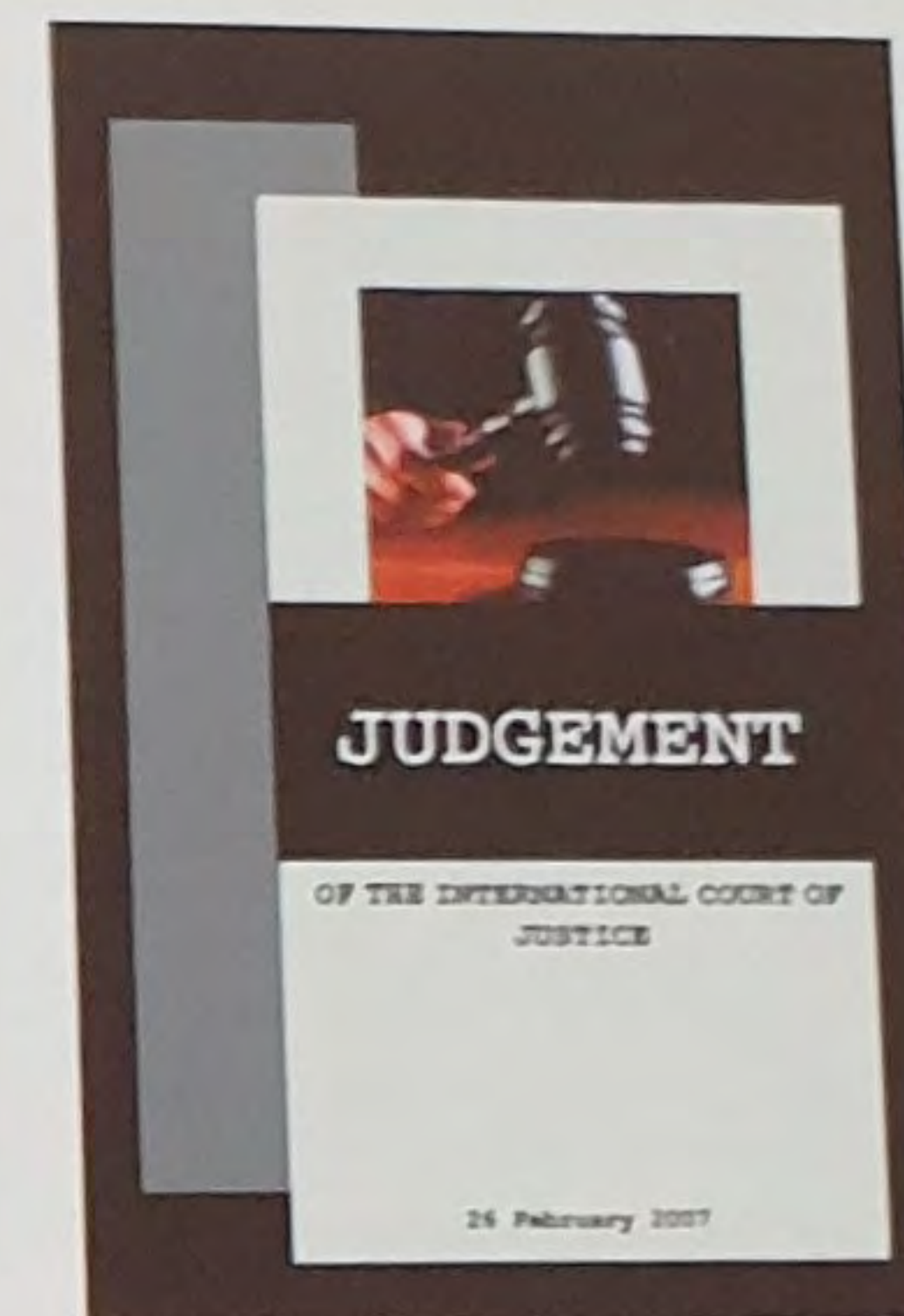
(Uvod; Tipične škole fantazija; Replike Hantingtonu i sumišljenicima; Za politiku prevenciju; S onu stranu fatalizma i racionalizma).

Prof. dr. Jusuf Žiga
VRIJEME "RAZLUĐENIH DVONOŽACA" PARADIGMA BOSNE KOJU SU IZDALI
(Sarajevo, 2007)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2007, 189 strana.

(Uvodni dio; Čemu ataci na općeljudsko jedinstvo različja?; Igrokazi oko demokratije; Paradigma Bosne – izdaja višestoljetnog multilateralizma, Abstract)

JUDGEMENT of the International Court of Justice
(Sarajevo, 2007, englesko izdanje)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2007, 741 strana.

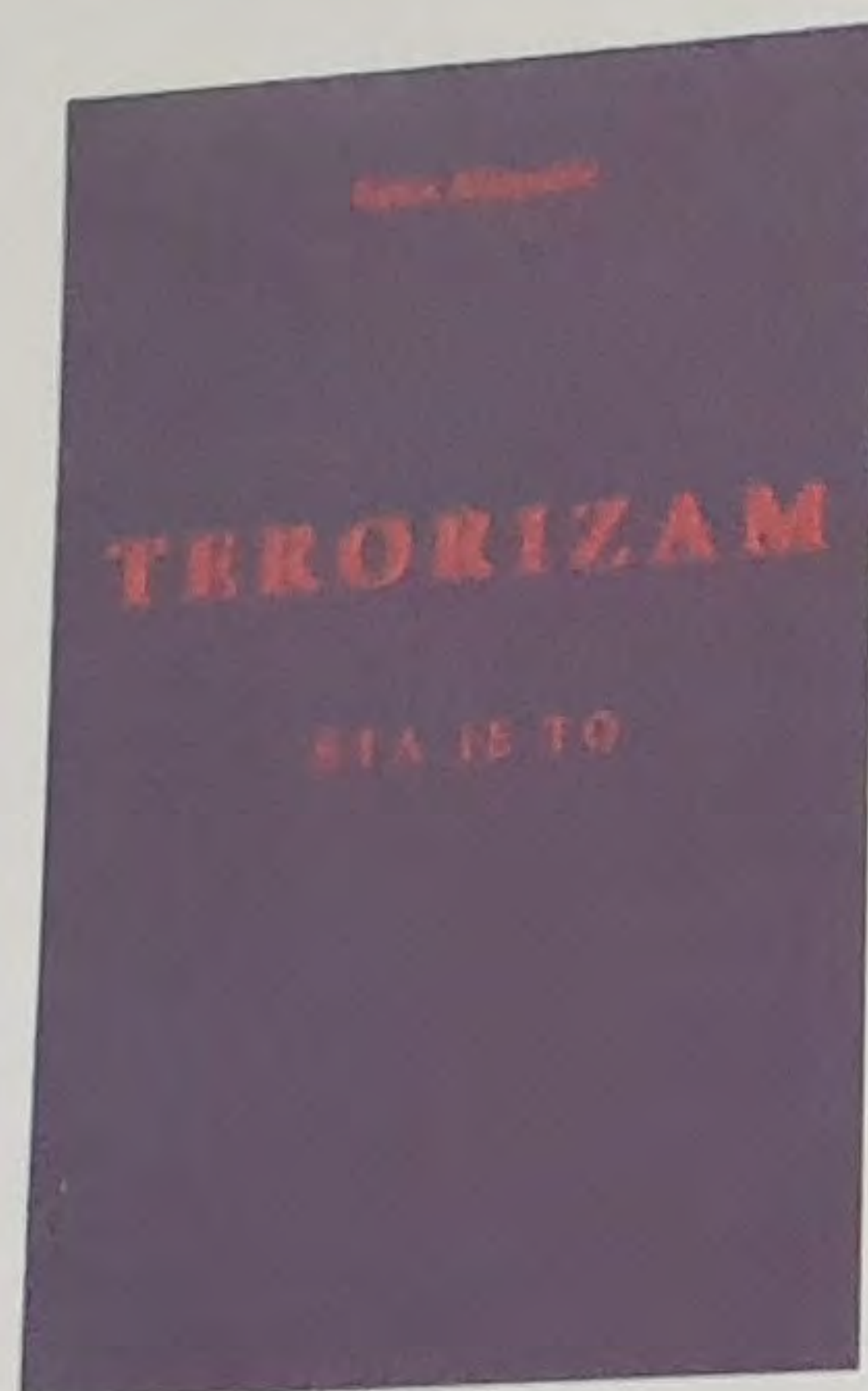
(Qualités, Identification of the respondent party, The Court's jurisdiction, The applicable law: the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide; Questions of proof: burden of proof, the standard of proof, methods of proof, The facts invoked by the Applicant, in relation to Article II, The question of responsibility for events at Srebrenica under Article III, paragraph (a), of the Genocide convention, The question of responsibility, in respect of Srebrenica, for acts enumerated in Article III, paragraphs (b) to (e), of the Genocide Convention, The question of responsibility for breach of the obligations to prevent and punish genocide, The question of responsibility for breach of the Court's Orders indicating provisional measures, The question of reparation, Operative clause)

Prof. dr. Ante Milanović
PREHRANA SARAJEVA U OPSADI 1992-1995.
(Sarajevo, 2007)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2007, 272 strane.

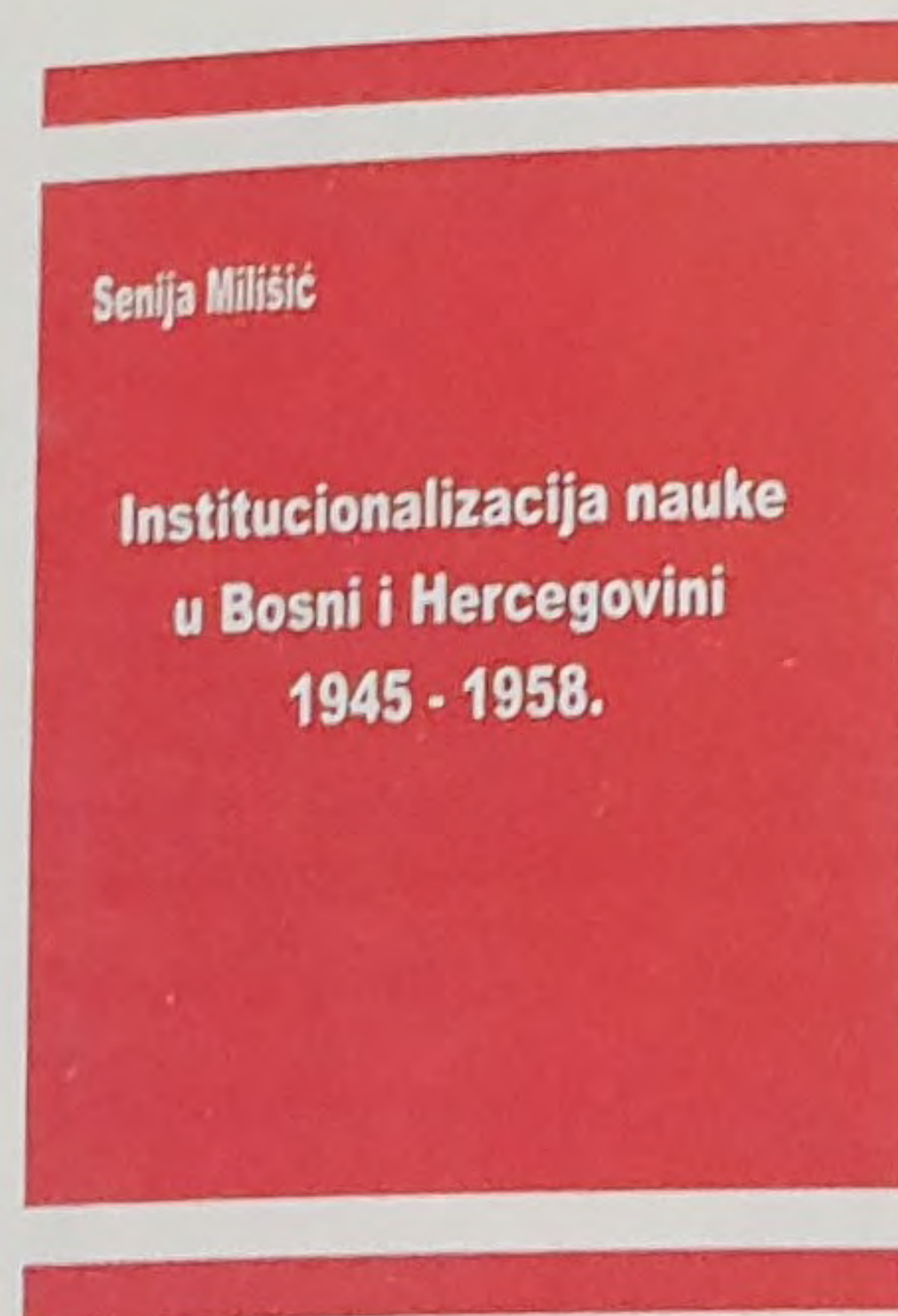
(Predgovor, Sto dana humanitarne pomoći i gladovanja stanovnika Sarajeva; Hiljadu dana humanitarne pomoći i gladovanja stanovnika Sarajeva – pokušaj rekonstrukcije: Prilozi)

Mr. Bakir Alispahić
TERORIZAM: ŠTA JE TO
(Sarajevo, 2007.)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007, 253 strane.

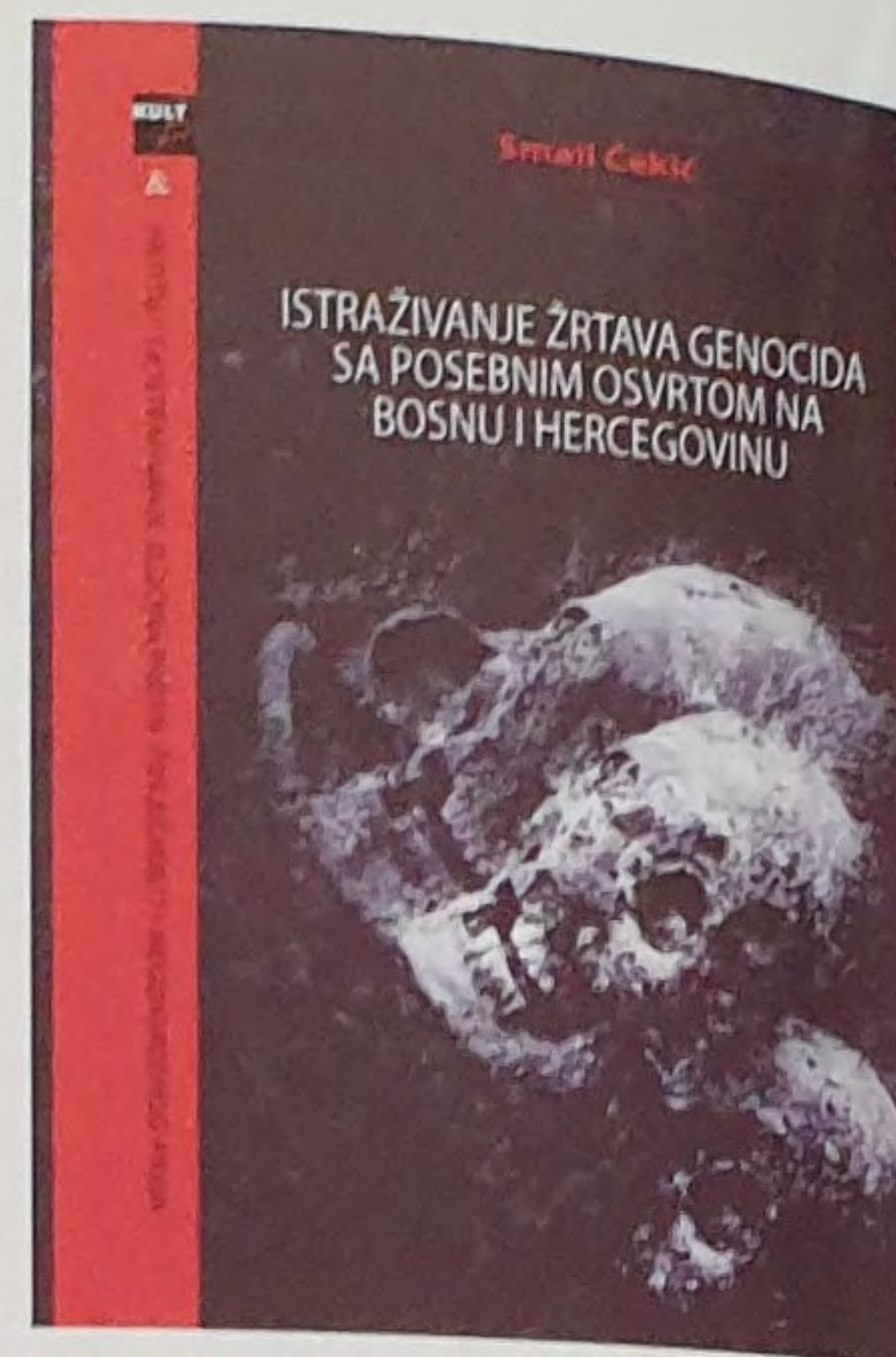
(Terorizam kao društvena pojava; Terorizam kao društvena struktura; Terorizam kao društveni proces; Terorizam kao društveni sistem; Najpoznatije definicije terorizma i klasifikacija sa historijom nastajanja; Pokušaj formiranja sintetičke naučne definicije terorizma; Pokušaj formiranja opće naučne definicije)

Dr. Senija Milišić
INSTITUCIONALIZACIJA
NAUKE U BOSNI I
HERCEGOVINI 1945-1958.
(Sarajevo, 2007)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007, 372 strane.

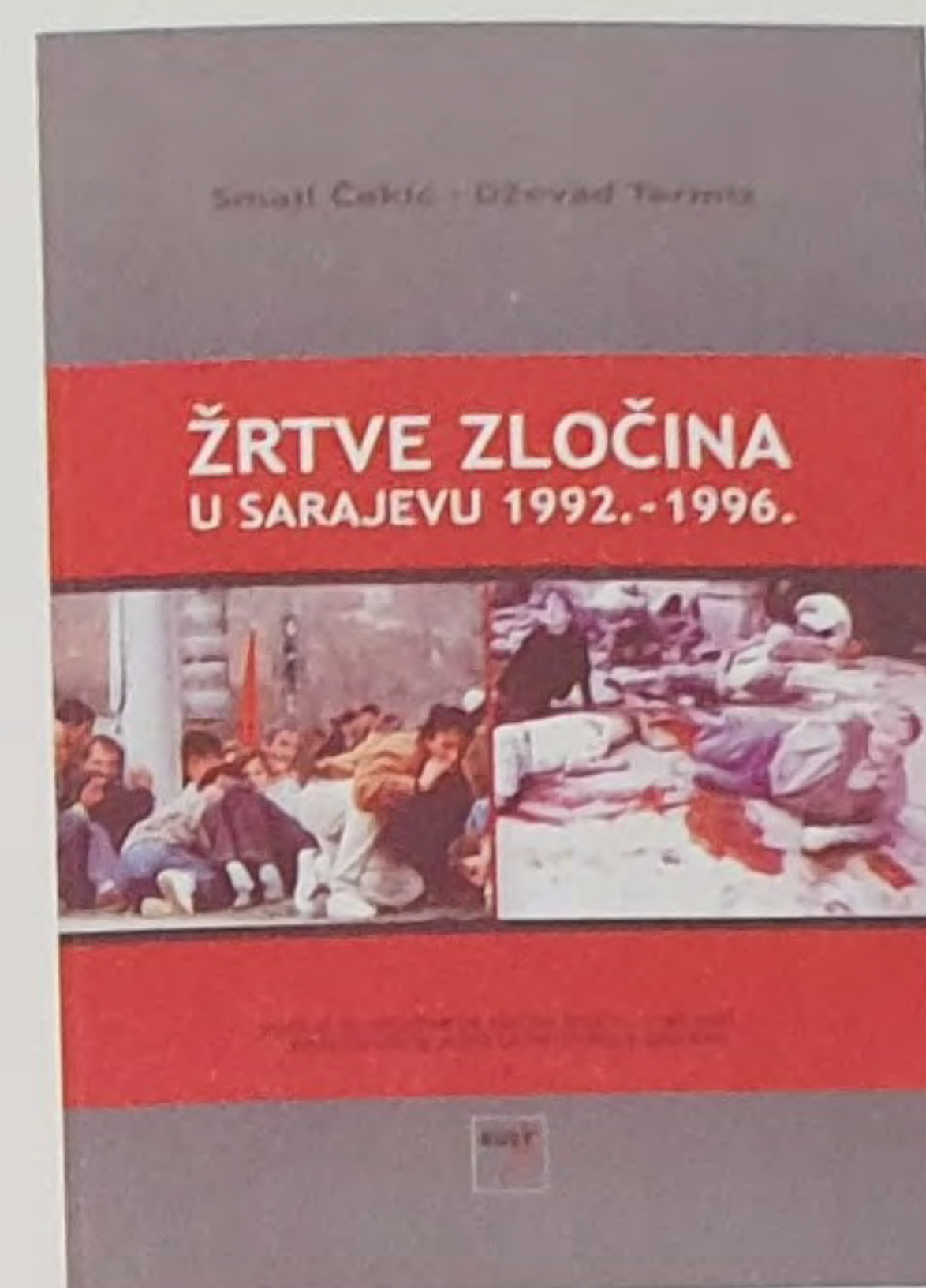
(Pretpostavke institucionalizacije nauke; Ciljevi i zadaci naučnih institucija; Hronologija osnivanja naučnih institucija; Centralizacija naučnih institucija; Struktura Univerziteta u Sarajevu, Finansiranje naučnih ustanova; Kadrovi institucija nauke; Rezultati institucionalizacija nauke)

Prof. dr. Smail Čekić
ISTRAŽIVANJE ŽRTAVA
GENOCIDA SA POSEBNIM
OSVRTOM NA BOSNU I
HERCEGOVINU – Naučno-
teorijska i metodološko-
metodska pitanja i problemi –
(Sarajevo, 2007)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i KULT B Sarajevo, Sarajevo, 2007, 207 strana.

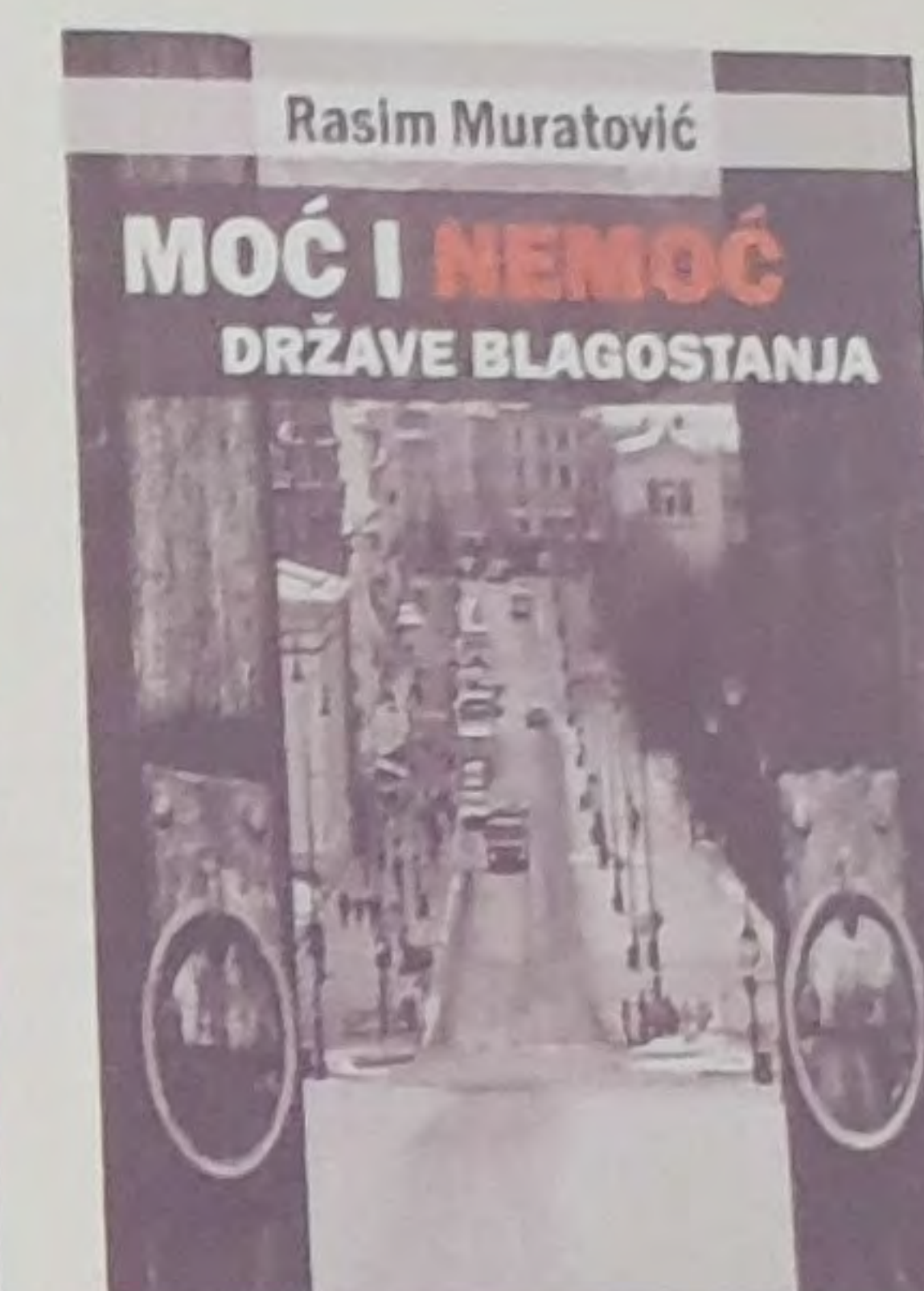
(Naučno-teorijski postulati i metodološki pristup istraživanju Žrtava genocida; Teorijsko-metodološka kritika dosadašnjih istraživanja žrtava genocida u Bosni i Hercegovini)

Prof. dr. Smail Čekić i prof. dr.
Dževad Termiz
ŽRTVE ZLOČINA U
SARAJEVU 1992-1996.
Naučnoistraživački projekt
(Sarajevo, 2007)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Kult B Sarajevo, Sarajevo, 2007, 164 strane.

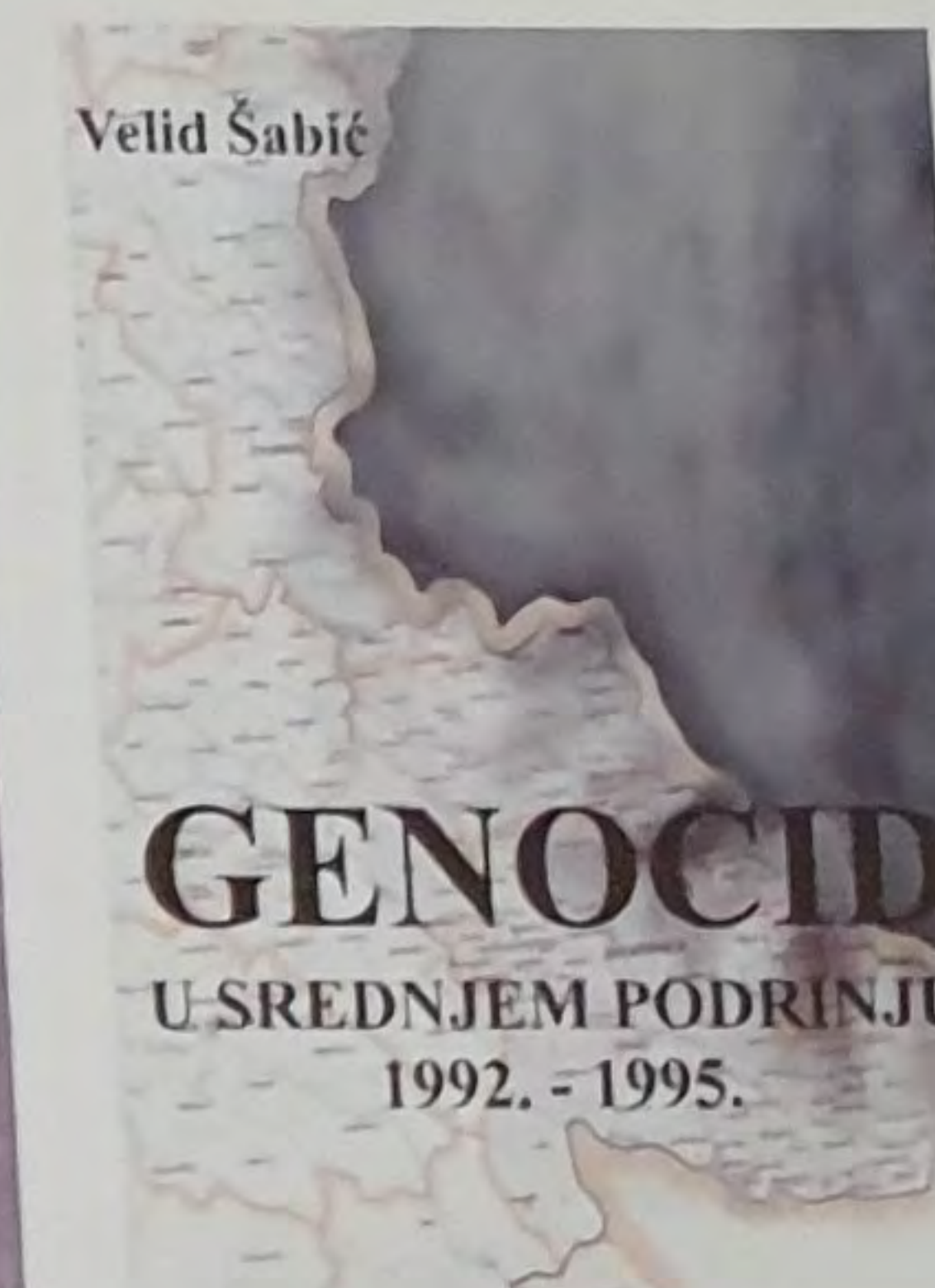
(Nacrt naučne zamisli; Instrumentariji; Planovi istraživanja i plan obrade podataka; Prilozi)

Dr. Rasim Muratović
MOĆ I NEMOĆ DRŽAVE
BLAGOSTANJA
(Sarajevo, 2008)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007, 243 strane.

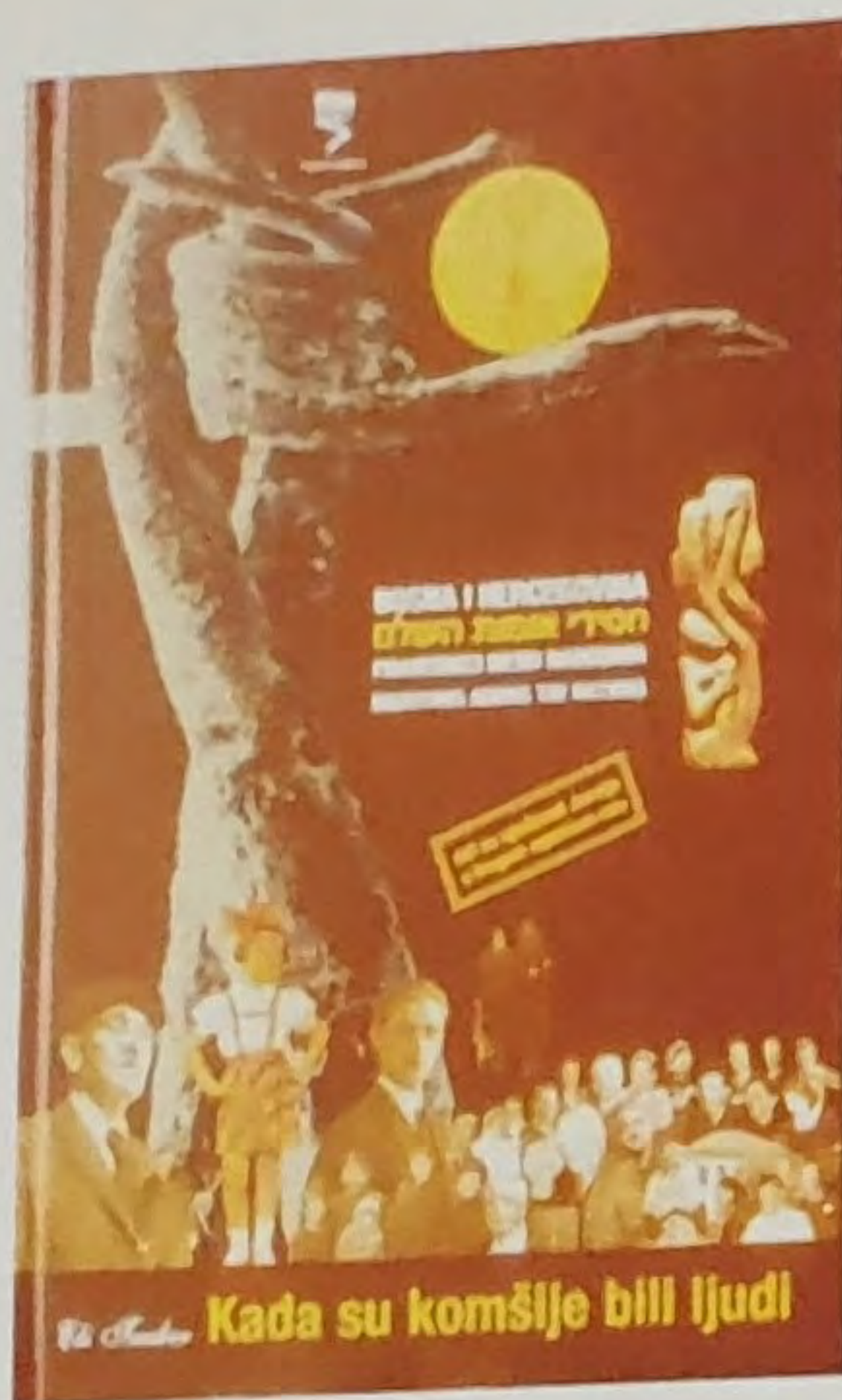
(Karakteristike skandinavskog tipa države blagostanja; Utopija; Ideali države blagostanja; Jante zakon; Socijaldemokratija – šta je to; Realno stanje stvari u društvu blagostanja; Treba li se boriti Moć i nemoć; "Terminološki problemi" Praktična iskustva bosanskih izbjeglica iz Bergena u Norveškoj)

Mr. Velid Šabić
GENOCID U SREDNJEM
PODRINJU 1992-1995.
(Sarajevo, 2008)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008, 218 strana.

(Pojam genocida; Geografski položaj i demografska Struktura područja Srebrenice; Historijski kontinuitet velikosrpskih planova prema području Srebrenice; Uloga vojske i policije Republike Srpske u pripremi i izvršenju genocida; Analiza optužnica i presuda na Međunarodnom sudu u Hagu, vezanih za događaje u i oko Srebrenice jula 1995; Rezultati genocida)

Eli Tauber
KAD SU KOMŠIJE BILI LJUDI
(Sarajevo, 2008)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2008, 79 strana.

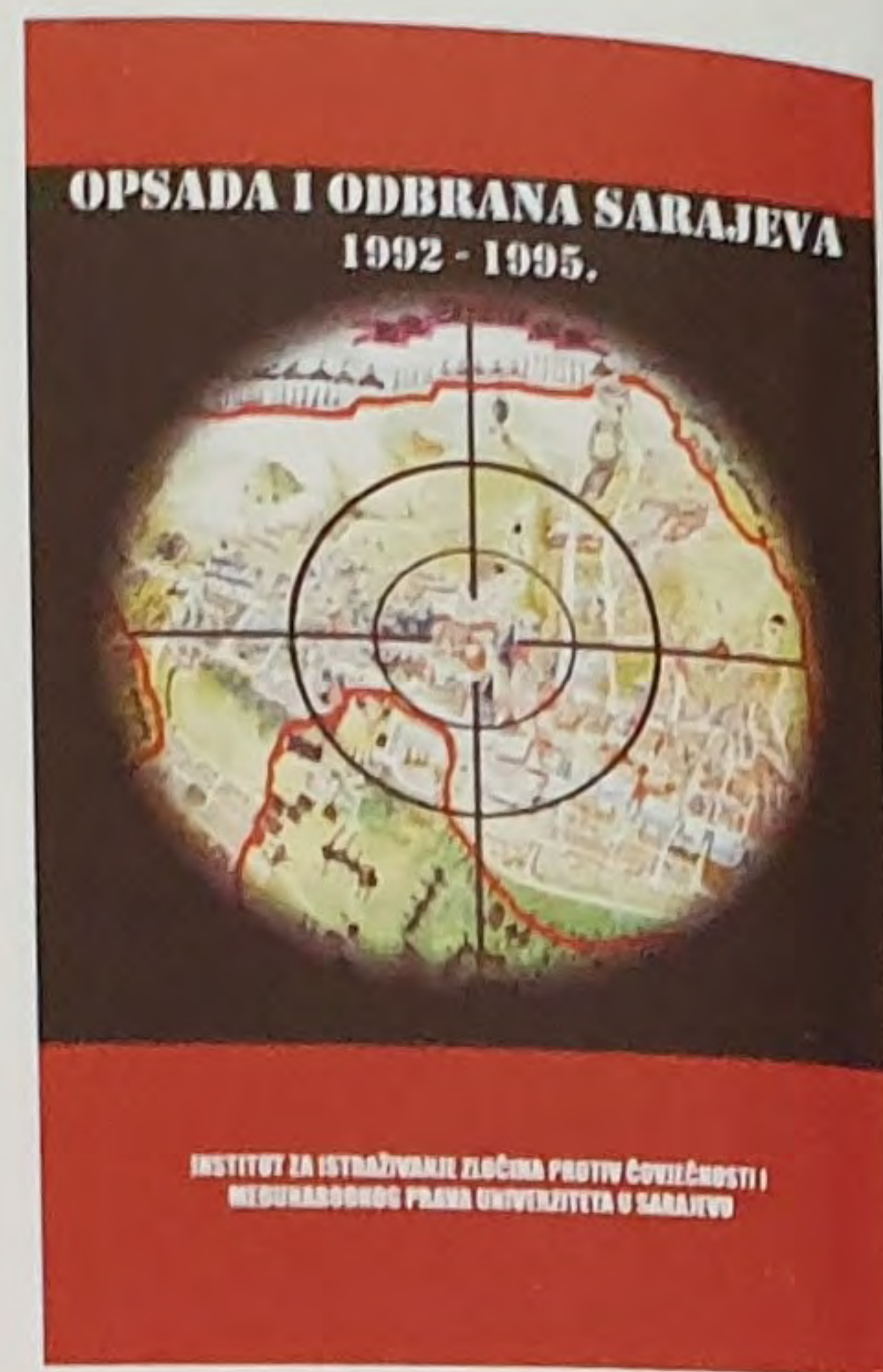
(Uvod; Međunarodna škola za studije holokausta; Pravednici među narodima Bosne i Hercegovine; Pošteni ljudi uvijek pomažu; Zadatak izvršen-prijateljstvo Ostalo; Čovjek koji je spasio 100 Jevreja; Hasijina djeca; Kao jedna porodica; Kad se neko ne boji; Geni ostaju geni)

Dr. Mustafa Memić
GUSINJSKO-PLAVSKA
KRAJINA U VRTLOGU
HISTORIJE

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008, 216 strana.

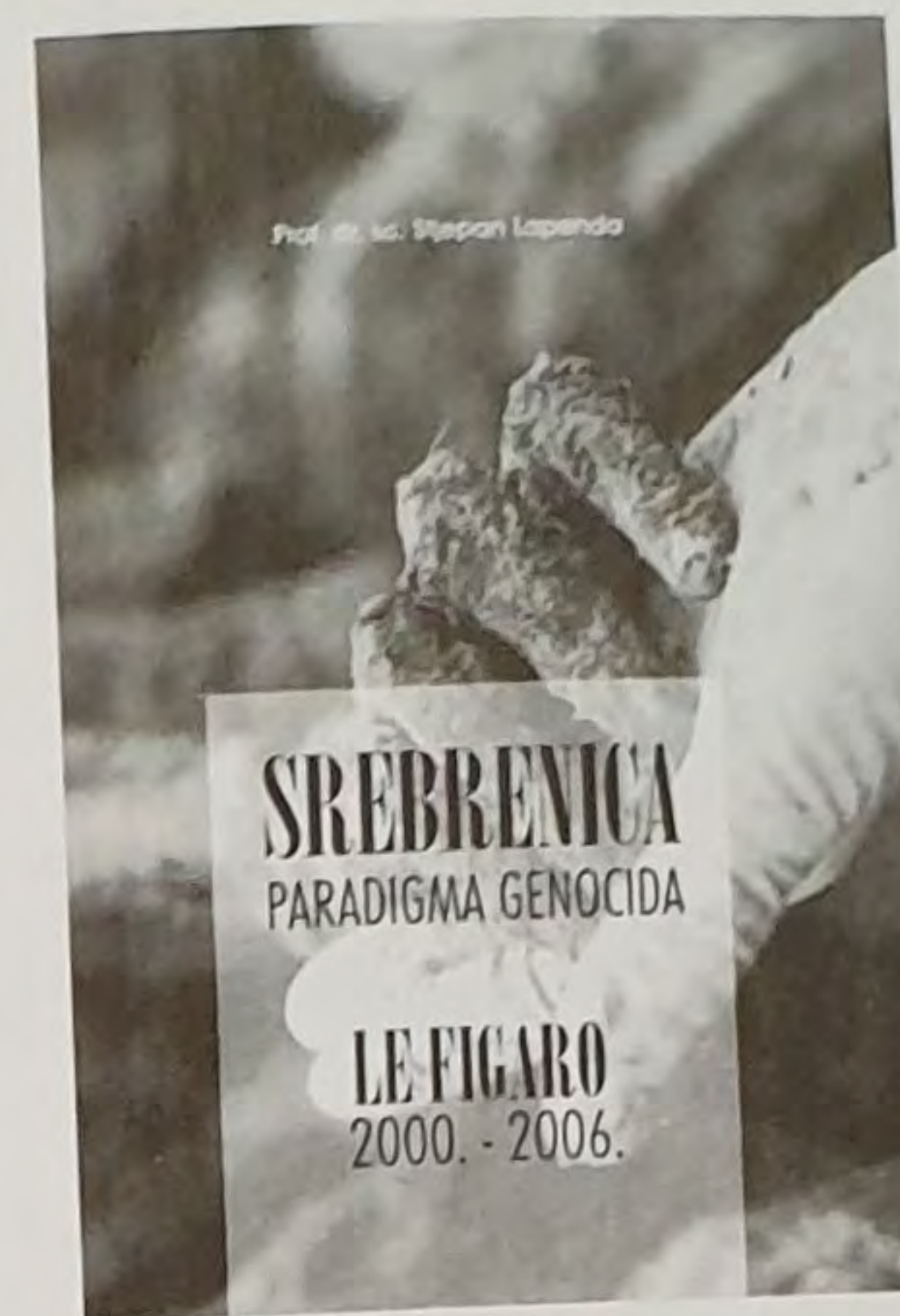
(Gusinjsko-plavska Krajina; Veliki rat (1683-1699); Između velikog (bečkog) rata i Berlinskog kongresa; Posljedice odluka Berlinskog kongresa; Stradanja u Prvom balkanskom ratu; Kraj Prvog svjetskog rata i strah od ponavljanja zločina iz Prvog Balkanskog rata; Fašistička okupacija i odgovor dvaju pokreta; Dokumenti – značajne ličnosti oslobodilačke i antifašističke borbe gusinjsko-plavske krajine (kratka biografija)

ZBORNİK RADOVA
OPSADA I ODBRANA
SARAJEVA 1992-1995.
(Sarajevo, 2008)

Zbornik radova, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008, 423 strane.

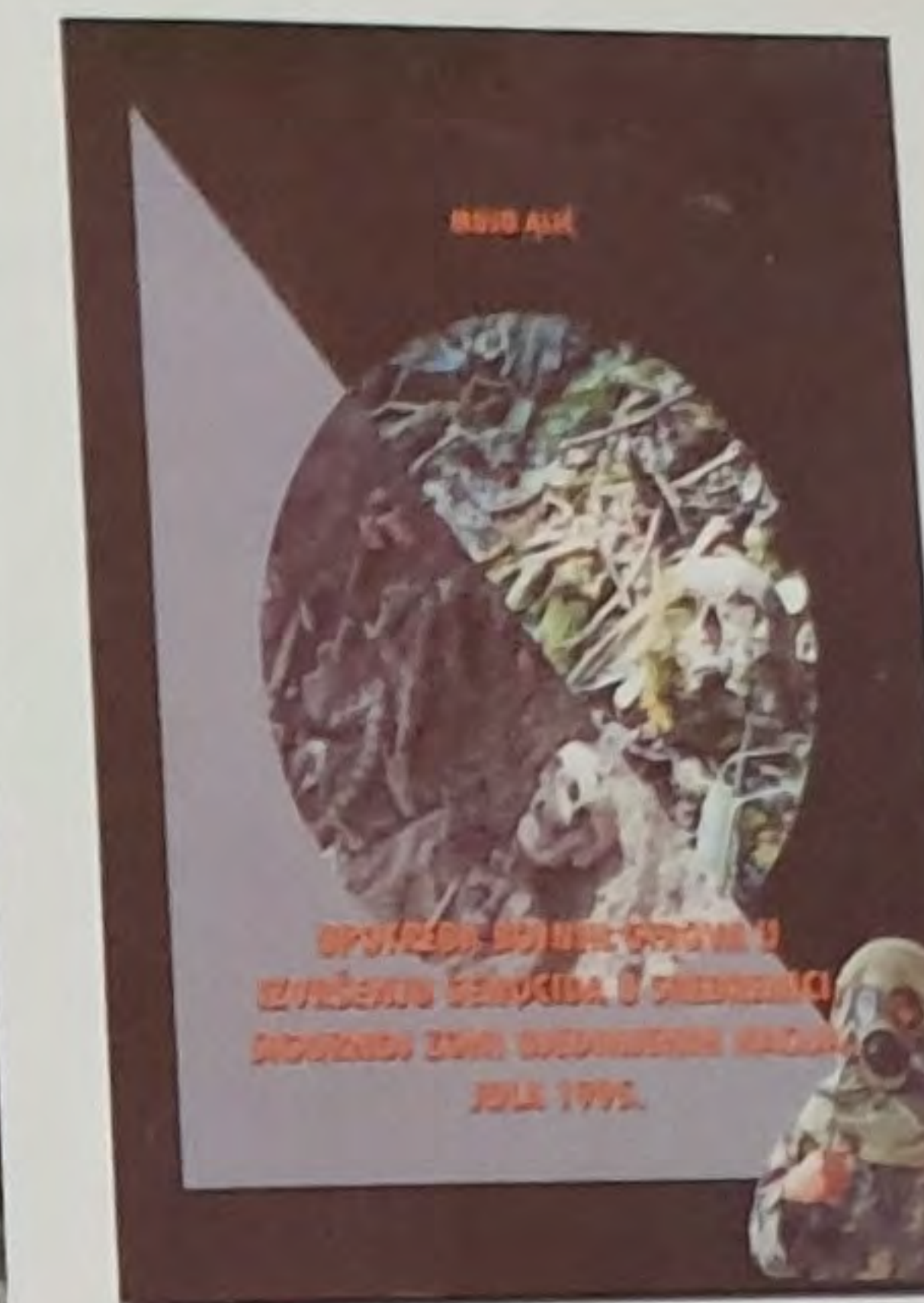
(Uvodni referat; Međunarodno-pravni, politički i historijski značaj odbrane Sarajeva; Vojna samoodbrana Sarajeva; Sarajevo se brani istinom; Sarajevo se branilo i spašavanjem kulturno-historijskog nasljeđa; Sarajevo se branilo i svojom kulturom i civiliziranosti; Vjerske zajednice u opsjednutom Sarajevu; Borci NOR-a 1941-1945. u odbrani Sarajeva; Posljedice opsade Sarajeva; Genocid, Urbicid i Ekocid)

Prof. dr. Stjepan Lapenda
SREBRENICA – PARADIGMA
GENOCIDA
(„Le Figaro“ 2000 – 2006)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008, 234 strane.

(Genocid nad Bošnjacima – viđenje „Le Figaroa“ 2000 – 2006, Genocid nad Bošnjacima – Presuda Međunarodnog suda pravde u predmetu primjene Konvencije o suzbijanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore) – na bosanskom, francuskom i engleskom jeziku, Zaključna razmatranja)

Mujo Alić
UPOTREBA BOJNIH OTROVA
U IZVRŠENJU GENOCIDA U
SREBRENICI, SIGURNOJ
ZONI UJEDINJENIH NACIJA,
JULA 1995.
(Sarajevo, 2008)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008, 167 strana.

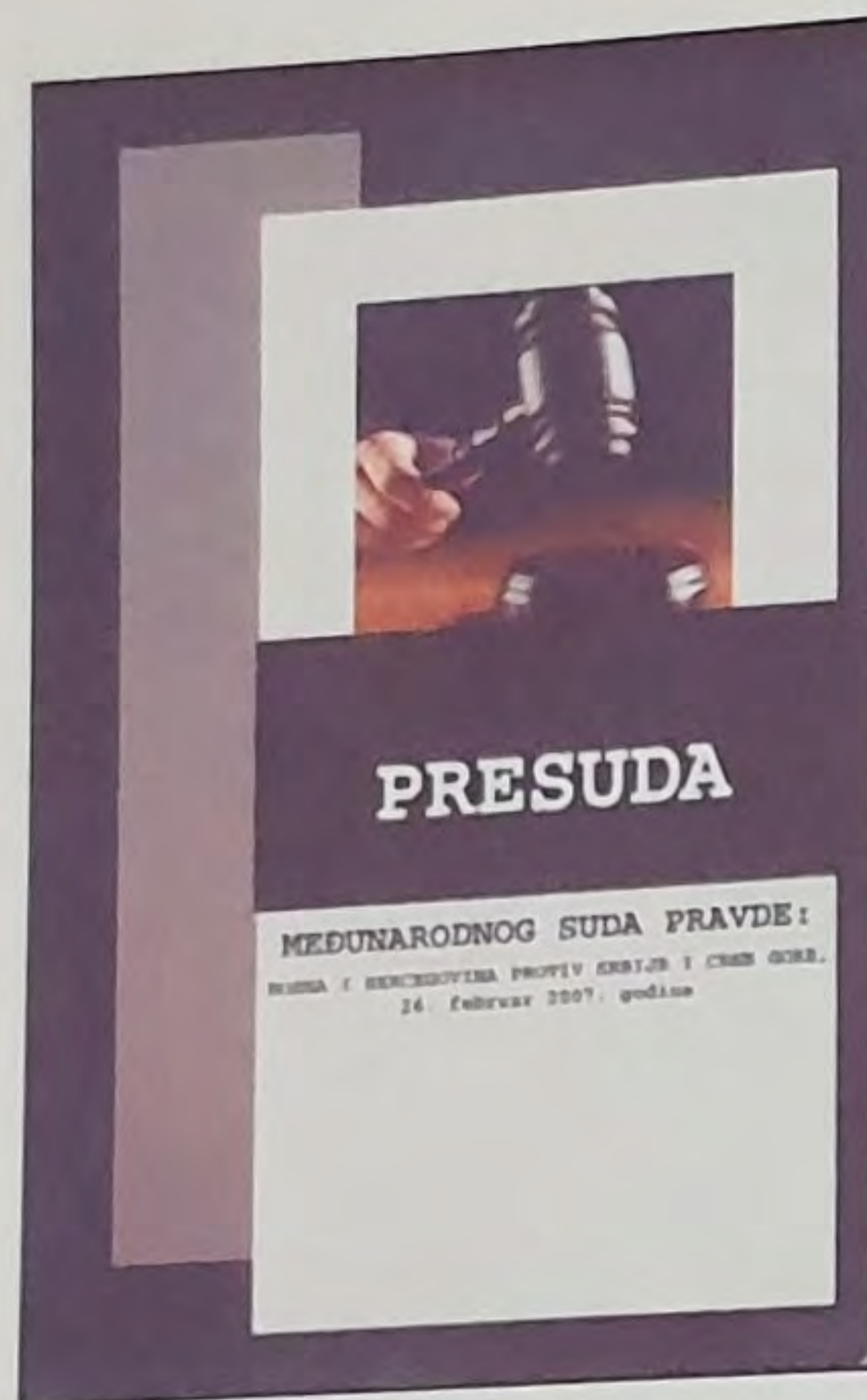
(Metodološki pristup; Historijat nastanka i upotrebe bojnih otrova; Upotreba bojnih otrova u Srebrenici, sigurnoj zoni ujedinjenih nacija, jula 1995. i posljedice; Predmet upotrebe hemijskog oružja i zapaljivih borbenih sredstava u širem rejonu Srebrenice; Dokumenta; Svjedočenja...)

PREKINUTO DJETINJSTVO
Autori: Nermine, Dautbašić,
Alma Gabeljić, Mediha Musta-
fić, Elvira Haskić, Dželaludina
Nukić, Nermina Sejdinović,
Azir Osmanović, Sadržir Nukić,
Admir Sejdinović.
(Sarajevo, 2008)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Organizacioni odbor za obilježavanje 11. jula 1995. – trinaeste godišnjice genocida nad Bošnjacima „sigurne zone“ UN-a Srebrenica. Sarajevo, 2008, 118 strana.

(Sjećanja djece na strahote Srebrenice; „Užasi viđeni očima djece“: prof. dr. Ismet Dizdarević; „Pomožimo im da uspiju“: Abdurahman Malkić.)

PRESUDA MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE
Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore, 26. februar 2007. godine
(Sarajevo, 2008)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008, 599 strana.

Presuda Međunarodnog suda pravde, najveće sudske instance u sistemu OUN, od 26. februara 2007. u predmetu Tužbe Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore je veoma važan međunarodni pravni akt koji sadrži nepobitne dokaze o izvršenom genocidu u BiH. (Spor koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida; Kvalifikacije; Identifikacija Tužene strane; Nadležnost Suda; Primjenjivo pravo: Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida; Pitanja dokazivanja; Činjenice na koje se

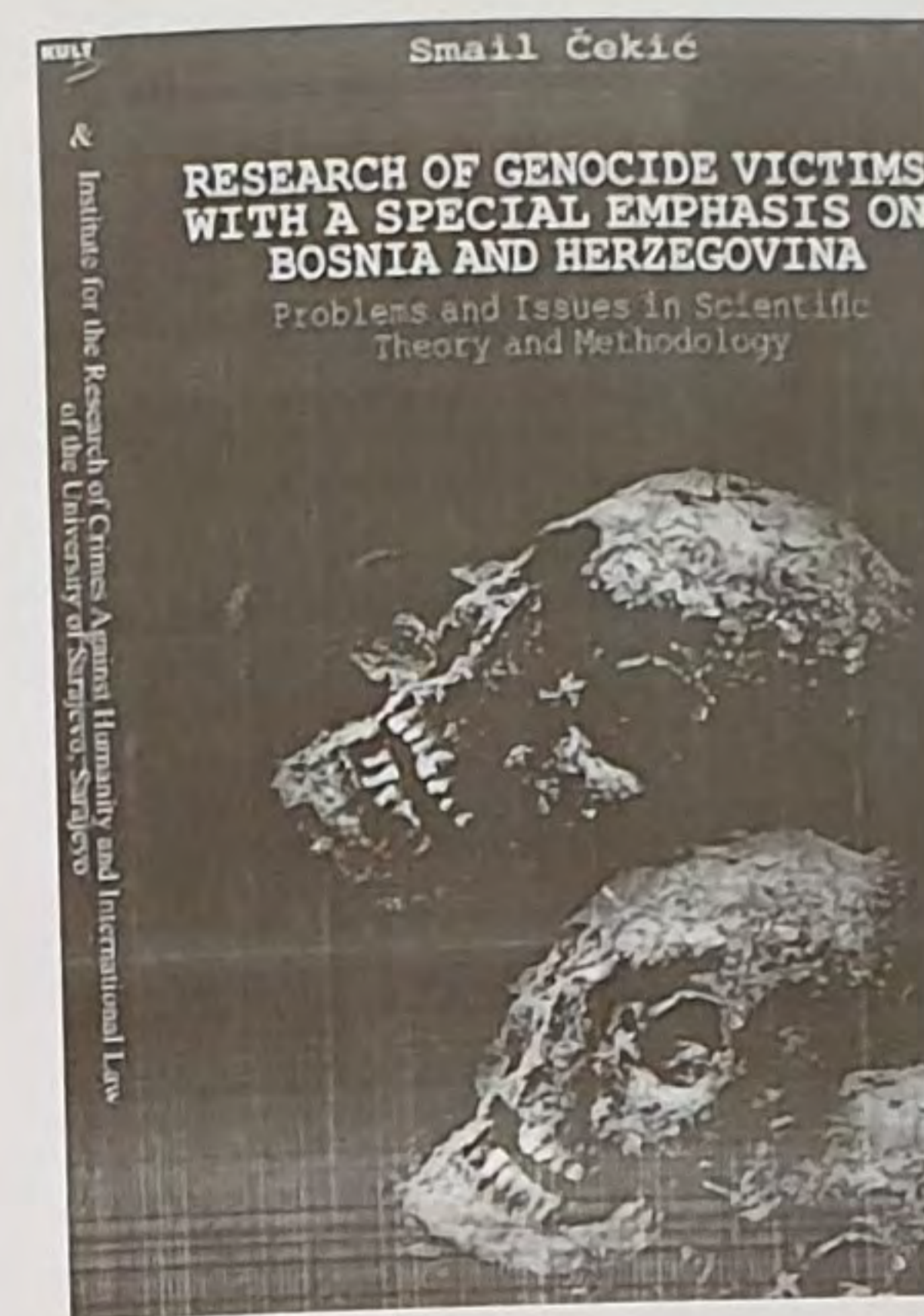
poziva Podnosilac tužbe; Pitanje odgovornosti Tužene strane za događaje u Srebrenici; Pitanje odgovornosti zbog nepoštivanja a kršenje obaveza sprečavanja i kažnjavanja genocida; Pitanje odgovornosti za neizvršenje Naloga Suda o privremenim mjerama; Pitanje odšte-

Rasim Halilagić
FOČA 1992 – 1995.
ŽRTVE GENOCIDA
(Sarajevo, 2008)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008, 498 strana.

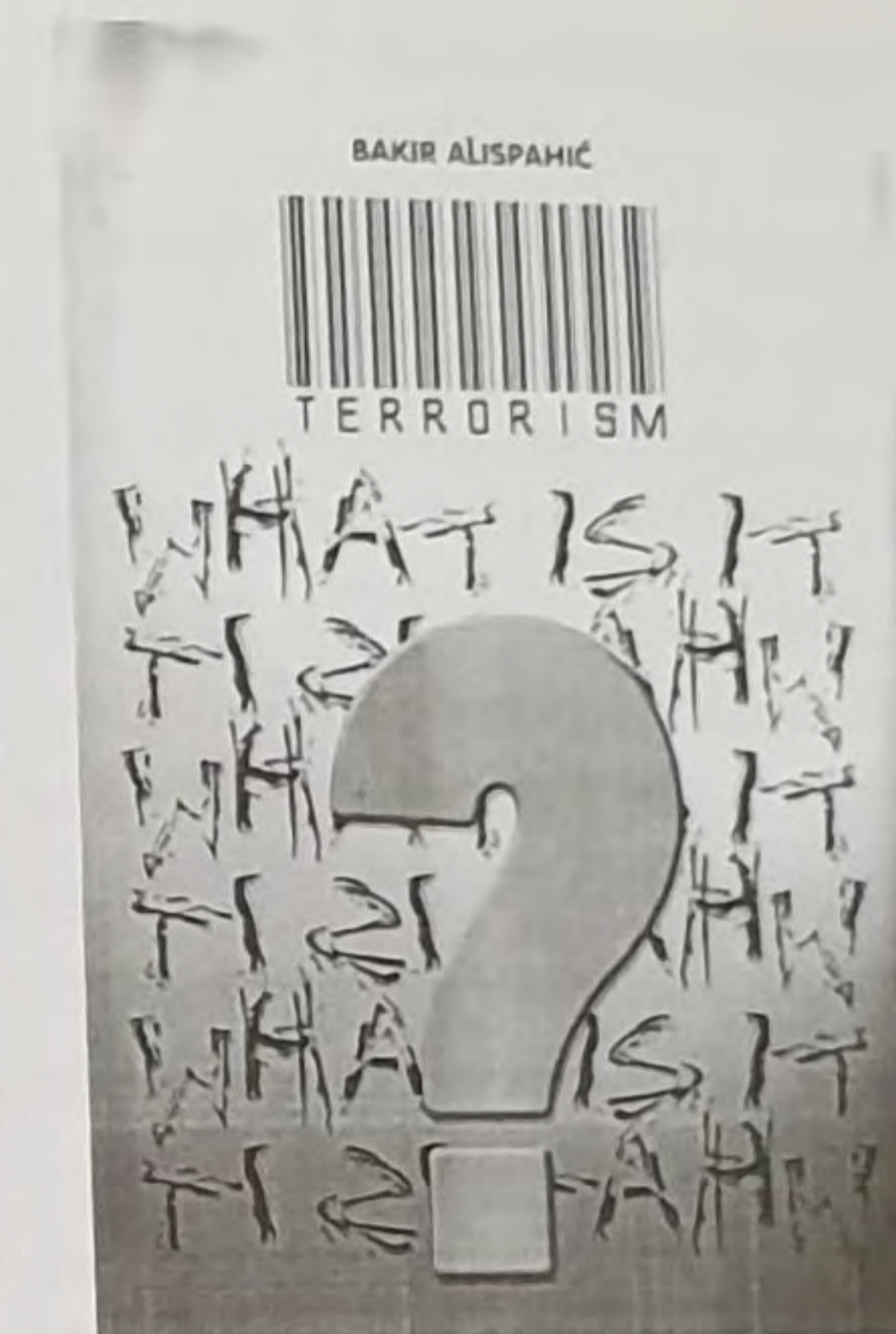
(Uvodne napomene; Općina Foča do 1992; Pripreme za agresiju i okupacija grada; Osnovni podaci o žrtvama u gradu Foči sa prigradskim naseljima; Uništavanje vjerskih i kulturnih objekata; Odgovornost za zločine u Foči – ustikoljanska četvoraka; Dobri Fočaci u crnom vremenu; Genocid ili nešto gore; Dokumentarne fotografije...)

Prof. dr. Smail Ćekić,
ISTRAŽIVANJE ŽRTAVA GENOCIDA SA POSEBNIM OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU – Naučno-teorijska i metodološko-metodska pitanja i problemi –
(Sarajevo, 2009, englesko izdanje)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i KULT B Sarajevo, Sarajevo, 2009, 211 strana.

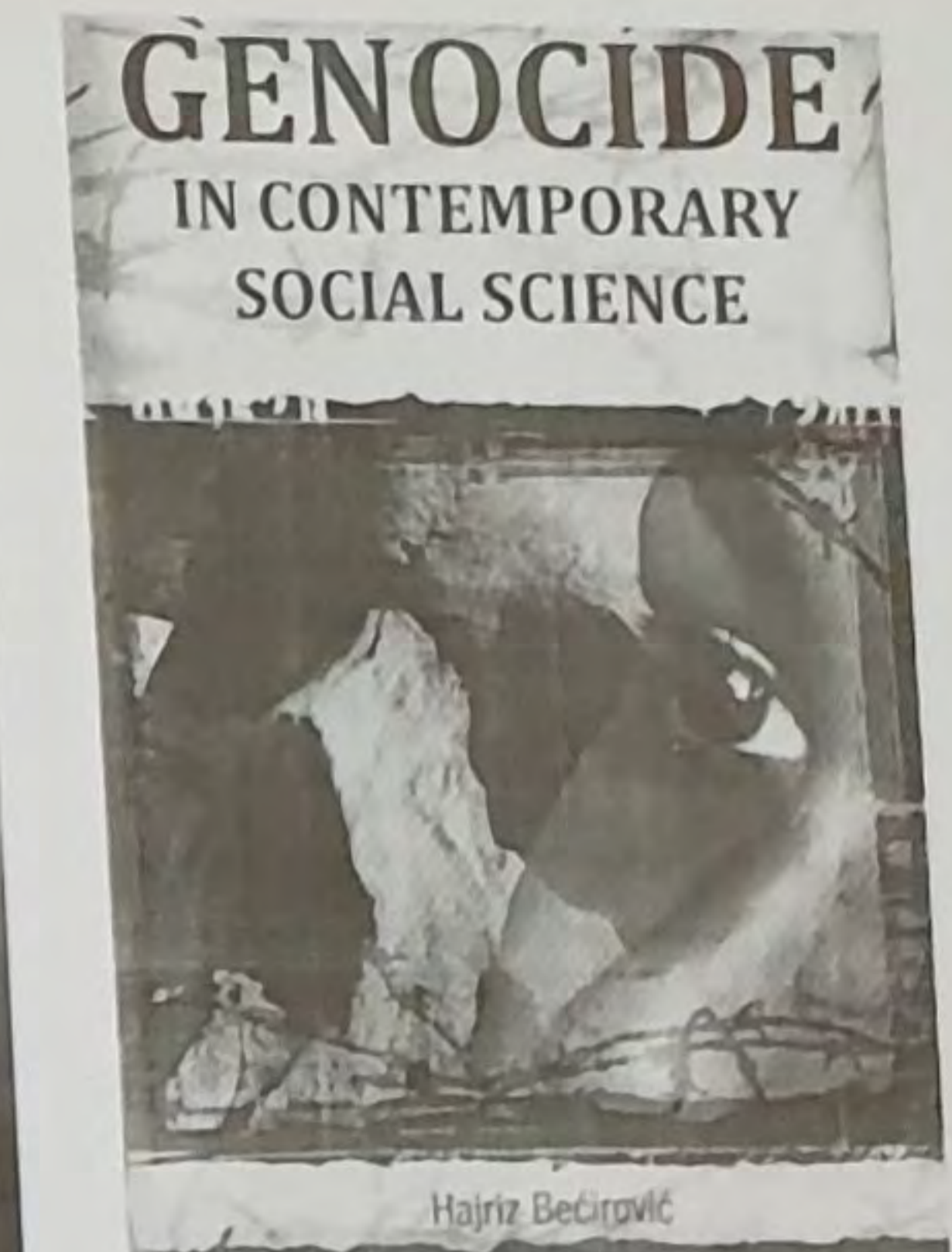
(Naučno-teorijski postulati i metodološki pristup istraživanju Žrtava genocida; Teorijsko-metodološka kritika dosadašnjih istraživanja Žrtava genocida u Bosni i Hercegovini).

Mr. Bakir Alispahić,
TERORIZAM: ŠTA JE TO
(Sarajevo, 2009, englesko izdanje)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2009, 258 strana.

(Terorizam kao društvena pojava; Terorizam kao društvena struktura; Terorizam kao društveni proces; Terorizam kao društveni sistem; Najpoznatije definicije terorizma i klasifikacija sa historijom nastajanja; Pokušaj formiranja sintetičke naučne definicije terorizma; Pokušaj formiranja opće naučne definicije).

Dr. Hajriz Bećirović,
GENOCID U SAVREMENOJ DRUŠTVENOJ ZNANOSTI
(Sarajevo, 2009, englesko izdanje)

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2009, 277 strana.

(Predgovor; Teorijsko – metodološki pristup istraživanju; Određenje pojma genocid u društvenoj znanosti; Oblici genocidnih procesa i genocidna tehnologija i zločini genocida u Bosni i Hercegovini u svijetlu teorija genocida; Međunarodna zajednica i zločini genocida u BiH (1992 – 1995)

BILJEŠKA O AUTORU

Ismet Dizdarević je rođen u Mostaru. Osnovnu i srednju školu je završio u rodnom mjestu. Na Odeljenju za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu diplomirao je psihologiju i stekao zvanje **diplomirani psiholog**. Nakon diplomiranja radio je, u svojstvu industrijskog psihologa u tekstilnoj tvornici u Mostaru. *Na Filozofskom fakultetu je biran, u određenim vremenskim periodima, u sva univerzitetska zvanja za predmete Opća psihologija i Psihologija ličnosti: asistent, docent, vanredni profesor i redovni profesor.* Prof. dr. Ismet Dizdarević izvodio je dodiplomsku i postdiplomsku nastavu iz raznih psiholoških disciplina na Univerzitetu u Sarajevu, drugim univerzitetima u zemlji i na dva univerziteta u SAD-a: Grand Valley State University (Michigan, 1985.) i Murray State University (Kentucky, 1992).

Ismet Dizdarević je autor brojnih naučnih, visokostručnih i naučnopopularnih radova iz određenih područja naučne psihologije. Objavio je, u zemlji i (ili) inozemstvu, 13 knjiga (samostalno 8, u suautorstvu 5), 168 teorijskih ili empirijskih studija, 47 naučno popularnih tekstova, 20 uvodnika, predgovora ili pogovora u raznim knjigama i veći broj prikaza i promotivnih tekstova. Na Internacionalnom kongresu za primjenjenu psihologiju (1964), na osam kongresa psihologa Jugoslavije, na simpozijima i na drugim naučnim ili stručnim skupovima koji su **organizirani u zemlji ili inozemstvu**, prezentirao je 65 saopćenja (rezultati empirijskih i teorijskih istraživanja). Na Šestom Kongresu psihologa Jugoslavije, u ulozi predsjednika Kongresa, saopćava kraći rad pod naslovom "Naši kongresi", a na Devetom Kongresu psihologa Jugoslavije je održao plenarno predavanje na temu "Stvaralaštvo i društveni razvoj."

U toku relativno dugog naučnog, stručnog, nastavnog i društvenog djelovanja vršio je raznovrsne funkcije. Navest ćemo samo neke: *predsjednik Šestog Kongresa psihologa SFRJ, predsjednik Društva psihologa Bosne i Hercegovine, predsjednik Udruženja za profesionalnu orijentaciju Bosne i Hercegovine, predsjednik Saveza udruženja za profesionalnu orijentaciju Jugoslavije, glavni urednik časopisa "Porodica i dijete", urednik revije "Odjek", "Prosvjetnog lista" i "Revije za psihologiju".* **Ismet Dizdarević je prvi doktor psiholoških nauka i prvi redovni profesor psihologije u Bosni i Hercegovini. Osnivač je i prvi predsjednik Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu.**

Za naučne, stručne i društvene doprinose *dobio je veliki broj značajnih priznanja* (zlatne i srebrene značke, plakete, povelje, zahvalnice i priznanja). Između njih su najznačajanija: Orden zasluge za narod sa srebrenom zvezdom (za izvanredan doprinos razvoju naučne misli i visokog obrazovanja, 1989.), Nagrada Republike Bosne i Hercegovine "Veselin Masleša" za knjigu "Stvaralaštvo i društveno ponašanje mladih" (1985) i Šestoaprilaska nagrada grada Sarajeva za "rezultate na polju psihologije i doprinose njenom utemeljenju kao nauke i psihologije kao predmeta koji se izučava na Univerzitetu" (1991).